

Perspectiefnota 2026

Inhoudsopgave

Perspectiefnota 2026.....	1
Inhoudsopgave.....	2
Inleidende samenvatting.....	2
Ons platteland, landbouw en natuur	6
Ons water- en energiesysteem.....	11
Onze woningen, bereikbaarheid en ruimte	15
Onze economie	18
Onze sociale samenleving.....	24
Financiën	30
Budgettair perspectief.....	30
Ontwikkelingen en voorstellen	34
Herijking Ontwikkelopgave Natura2000	49

Inleidende samenvatting

Inleiding

Opgaven verbinden en innovatief werken om leefbaarheid te versterken

Voor u ligt de Perspectiefnota 2026. We brengen met dit belangrijke document in onze Planning & Control cyclus in beeld wat de huidige ontwikkelingen betekenen voor onze inzet de komende jaren. Het coalitieakkoord 'Schouder aan schouder' uit 2023 vormt de basis voor ons dagelijks werk. In het akkoord is ook een tussenevaluatie afgesproken. Dit jaar maken we de balans op van twee jaar uitvoering.

We leven op het moment van schrijven in een onrustige tijd. Verschillende rechterlijke uitspraken (Rendac, Amercentrale, Greenpeace) rondom stikstofuitstoot hebben de mogelijkheden van vergunningverlening nog verder beperkt. Er is zelfs een ministeriële commissie Economie en Natuurherstel ingesteld om Nederland van het 'stikstofslot' te krijgen. Daarnaast nemen de zogeheten geopolitieke spanningen, waaronder conflicten tussen landen over handel, grondstoffen en veiligheid toe.

Internationale ontwikkelingen, zoals de oorlogen in Oekraïne, Israël en Gaza of landelijke kwesties op het gebied van stikstof leiden niet alleen tot meer nieuwsberichten en liveblogs. Al deze ontwikkelingen hebben directe gevolgen voor onze inwoners, ondernemers en organisaties. Onzekerheden nemen toe. Over onze nationale veiligheid en over de toekomst voor ondernemers. Dit komt nog naast andere grote opgaven, zoals wonen en klimaat. De zorgen over veiligheid doen ons beseffen hoe belangrijk het leven in vrijheid is. Het maakt de viering van 80 jaar vrijheid dit jaar extra waardevol. We bereiden ons ook voor op de viering van 500 jaar Overijssel in 2028. Een mooie gelegenheid om het verleden, het heden en de toekomst met elkaar te verbinden.

We staan als provincie aan de lat voor grote ontwikkelingen in het landelijk gebied (stikstof en natuur), een goed gebruik van de beschikbare ruimte (wonen, bereikbaarheid, energie en klimaat) en we hebben een belangrijke rol als het gaat om regionale economische ontwikkelingen en innovatie. Elke dag werken we als provincie aan oplossingen en perspectief. Vanuit onze bestuursstijl doen we dat samen met onze inwoners en ondernemers. Schouder aan schouder werken we aan de toekomst van Overijssel.

Terugblik op twee jaar werken aan de opgaven

We vinden het belangrijk dat ons beleid en de uitvoering ook echt aansluiten bij wat de Overijsselse samenleving nodig heeft. Aan de hand van onze participatievisie en werkwijze geven we hier uitvoering aan. We kijken met trots terug op de vaststelling van deze visie in

2024 en de vele andere Statenvoorstellen waar de afgelopen 2 jaar aan gewerkt is. Met brede steun van en een goede samenwerking met Provinciale Staten konden we voortvarend aan de slag met de uitvoering. Natuurlijk ligt er nog veel werk op de plank en ervaren we naast trots ook zorgen. Bijvoorbeeld over het slot op de vergunningverlening en de grote effecten hiervan op onze landbouwsector of infra- en woningbouwprojecten of over natuurherstel en de water- en klimaatopgaven. Bij verschillende dossiers ligt nog een flinke opgave waarvan we weten dat de oplossingen niet voor de hand liggen. We zijn zoals we het hier zeggen dus Grûts met ne zearn boek.

Met elk lid van Gedeputeerde Staten is **teruggeblikt** op de ontwikkelingen binnen de portefeuille waar hij of zij aan werkt.

Onze kracht inzetten om uitdagingen aan te gaan en leefbaarheid te versterken

Overijssel is de provincie waar noaberschap, landschap en ondernemerschap samenkomen. Deze unieke combinatie zetten wij in om de uitdagingen waarmee we geconfronteerd worden aan te gaan en onze provincie leefbaar te kunnen houden in de toekomst.

Wonen, economie, mobiliteit, natuur, erfgoed, water en energie zijn onlosmakelijk verbonden. De gemene deler is leefbaarheid. Innovatieve oplossingen op het gebied van energiewinning, water of stikstofreductie helpen ruimte te creëren voor nieuwe woningbouw, economische ontwikkeling en natuurherstel. Het verdienen en concurrentievermogen van Overijssel laten groeien is belangrijk om te kunnen investeren in onze directe leefomgeving en versterking van onze cultuur.

Deze verbindende manier van werken aan onze ambities brengt wel een aantal voorwaarden met zich mee. Allereerst zijn we doordrongen van het feit dat we alleen samen met inwoners, ondernemers, organisaties, onderwijsinstellingen en medeoverheden het beste resultaat behalen. We werken daarom hard aan de (bestuurs)kracht van en samenwerking in onze provincie. Het samenwerken doen we ook grensoverstijgend waar de opgaven dat vragen. Daarnaast moeten we voorbereid zijn op de digitale toekomst. Dat vergt van ons de komende jaren extra inzet op onze basissystemen en digitale vaardigheden. Tot slot moeten we scherpe keuzes maken en soms risico's durven nemen. Niet alles kan tegelijk, wat betekent dat we balanceren tussen een brede en toekomstgerichte aanpak enerzijds en een gerichte focus op de korte termijn anderzijds.

Met de meest actuele kennis spelen we bij deze Perspectiefnota zo goed mogelijk in op alle ontwikkelingen. We brengen daarvoor aanvullende speerpunten in beeld. Hieronder volgt een introductie op de inhoud die we presenteren per opgave uit het coalitieakkoord.

Ons platteland, landbouw en natuur

Het landelijk gebied behoort tot de karakteristieken van Overijssel. We werken nu al elke dag aan het verder versterken van het landelijk gebied. Dat doen we bijvoorbeeld met de uitwerking van onze gebiedsprocessen, het gezamenlijk feitenonderzoek en de programma's Agro & Food, de Ontwikkelopgave N2000 en Natuur voor Elkaar. Binnen de gebiedsprocessen en programma's hebben we gewerkt aan een informatiebasis samen met inwoners, ondernemers en organisaties. De ontwikkelingen, met name rond stikstof, zetten de leefbaarheid en de landbouwsector onder druk. De onzekerheid voor de inwoners en ondernemers in het gebied moet stoppen. We zetten via onze 3x3 aanpak alles op alles om toekomst voor ons platteland te creëren. Dit doen wij via onze koploperprojecten, landbouwvisie, verkenningen naar instrumenten en het stimuleren van

natuurinclusief beleid. We werken waar dat kan casusgericht via de koploperprojecten en aan instrumenten om vergunningverlening weer mogelijk te maken om zo versneld deze broodnodige stappen te zetten.

Ons water- en energiesysteem

Water en energie zijn cruciale randvoorwaarden voor een leefbare en duurzame provincie. We hebben de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet met de Adaptieve Strategie Drinkwater, het Plan van Aanpak Drinkwaterbesparing en de vastgestelde Energievisie. Specifiek hebben we een regierol gekregen bij de regionale energie infrastructuur en op het gebied van wind- en zon hebben we duidelijkheid gegeven richting de toekomst. Maar de uitdagingen nemen toe. We lopen aan tegen de grenzen van ons water- en bodemsysteem. Extreme weersomstandigheden worden steeds vaker realiteit, de waterkwaliteit staat onder druk en delen van Overijssel kampen met drinkwatertekorten. Tegelijkertijd verloopt de energietransitie langzamer dan gewenst door netcongestie en geopolitieke onzekerheden. Dit heeft impact op woningbouw, industrie en verduurzaming. Om deze uitdaging aan te gaan investeren we onder andere in het behouden van voldoende drinkwater, het opvangen van grote hoeveelheden water en het versterken van onze energienetwerken.

Onze woningen, bereikbaarheid en ruimte

Leefbaarheid begint met een plek om te leven. Voldoende passende woningen en een goede en veilige bereikbaarheid zijn daarvoor essentieel. Afgelopen jaren hebben we stappen gezet in de ontwikkeling van een Nieuwe Omgevingsvisie voor Overijssel. Daarnaast zijn alleen in Overijssel meer woningen gebouwd dan in de woondeals afgesproken en werkten we aan innovatieve woonconcepten en verstedelijkingsstrategieën. Samen met gemeenten en organisaties werkten we aan het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030. Ook investeerden we in duurzame mobiliteit, spoorverbeteringen, fietsroutes en OV-toegankelijkheid. De druk op de woningmarkt en het woningtekort is hoog. Het bouwen van woonwijken is uitdagend door de ontwikkelingen in de economie en vergunningverlening. We zetten in op het stimuleren van woningbouw, veilige bereikbaarheid en duurzame ruimtelijke ontwikkeling. We werken samen met Rijk en partners aan verstedelijkingsstrategieën en stellen samen investeringsagenda's op. Daarnaast investeren we in verkeersveiligheid om het aantal verkeersslachtoffers terug te dringen. Om de bereikbaarheid van onze provincie te verbeteren werken we aan het Verbeterplan OV.

Onze economie

Een sterke economie is de motor achter de leefbaarheid van Overijssel. Met de beleidsnota Regionale Economie 2024-2027 focussen we op brede welvaart, innovatie en een toekomstbestendige arbeidsmarkt. We ondersteunden startende en groeiende bedrijven, versterkten de circulaire

economie en investeerden in vakmanschap. Daarnaast hebben we ingezet op toekomstbestendige werklocaties en een bloeiende toeristische sector. De economie staat echter voor grote uitdagingen. De geopolitieke spanningen, stijgende kosten en krapte op de arbeidsmarkt zetten de economie onder druk. De tekorten op het energienet en beschikbaarheid van water hebben direct invloed op de groei van bedrijven. Om onze economie veerkrachtig en concurrerend te houden, investeren we in innovatie, arbeidsmarktproductiviteit en versterken we onze revolverende fondsen. We benutten de economische kansen op het gebied van chiptechnologie en defensie-industrie. Dat doen we door slimme investeringen in deze sectoren samen met onze partners.

Onze sociale samenleving

Een samenleving waarin iedereen mee kan doen, vormt de basis voor de leefbaarheid van Overijssel. We werken op veel gebieden samen met inwoners, gemeenten en maatschappelijke partners. Zo is afgelopen jaren het beleid Sociale Kwaliteit verlengd, met aandacht voor inclusie en de leefbaarheid van het platteland. We ondersteunden lokale initiatieven via subsidies en versterkten het netwerk rond basisvaardigheden door samenwerking met bibliotheken, scholen en gemeenten. Onze inzet op cultuur en erfgoed versterkten we met nieuwe regelingen voor restauraties en het Verhaal van Overijssel. Daarnaast is de uitwerking van de beleidsnota Ondernijning in volle gang en kijken we nu al terug op een succesvolle Meld Misdaad Anoniem-campagne tegen drugscriminaliteit.

We zien wel dat het tegengaan van ondernijning en versterking van maatschappelijke en bestuurlijke weerbaarheid een uitdaging blijft. Daarom vergroten we de inzet op het tegengaan van ondernijning in het buitengebied (waaronder op vakantieparken). Ook versterken we de weerbaarheid tegen ondernijning bij onze jeugd. Na het tot stand brengen van de participatievisie en werkwijze, begint het werken er mee pas echt. We zetten nu een volgende stap in het vergroten van kennis, vaardigheden en bewustzijn over participatie. De ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en kunstmatige intelligentie vragen om extra inzet op digitale processen en vaardigheden. Voor een vitaal openbaar bestuur investeren we daarom in een toekomstbestendige informatiehuishouding.

Door de bezuinigingen op het gemeentefonds komen de voorzieningen voor inwoners en bedrijven onder druk te staan. Dit heeft ook invloed op de culturele sector. We zetten ons in op nieuwe manieren om lokale musea en bibliotheken te ondersteunen bij de verbindende rol die zij hebben in de samenleving. Daarnaast blijven wij met ons programma Leefbaar Platteland werken aan een fijne plek om te leven op het platteland. Daarbij richten wij ons in het bijzonder ook op de kernen rondom het Kanaal Almelo de Haandrik.

Onze Financiën

Versterking en waarborging van leefbaarheid in Overijssel kunnen we alleen realiseren met een gezonde financiële basis. De afgelopen twee jaar hebben we de financiële impuls uit het coalitieakkoord van ruim € 300 miljoen omgezet in concrete investeringsvoorstellen.

De onzekerheden op onze financiën zijn nog niet allemaal verdwenen. Vanaf 2026 ontvangen we minder inkomsten uit het provinciefonds door bezuinigingen van het Rijk. Mogelijk ontvangen we nog minder inkomsten door een nieuwe verdeling van de middelen

uit het provinciefonds. Tegelijkertijd ontvangen we vanaf 2026 meer inkomsten uit de provinciale belastingen (opcenten op de Motorrijtuigenbelasting), doordat de Motorrijtuigenbelasting ook weer voor elektrische voertuigen gaat gelden. We houden de financiën op orde om de komende jaren te kunnen blijven investeren in Overijssel. Een deel van ons beleid financieren we met tijdelijk geld, terwijl we die taken structureel belangrijk vinden. Bij deze Perspectiefnota zetten we een concrete stap om te zorgen dat we die structurele taken ook kunnen voorzien van structureel geld. Daarnaast stellen we een aantal aanvullende investeringen voor om in te spelen op actuele ontwikkelingen.

Ons platteland, landbouw en natuur

Opgave

Het landelijk gebied behoort tot de karakteristieken van Overijssel. We werken nu al elke dag aan het verder versterken van het landelijk gebied. Dat doen we onder andere met de extra investeringen vanuit het coalitieakkoord. Deze hebben we allemaal in gang gezet. Op basis van de Tussenbalans en de hieronder beschreven trends en ontwikkelingen, hebben we drie speerpunten geformuleerd met betrekking tot ons landelijk gebied. Hier zetten we de komende periode extra op in.

Trends en ontwikkelingen

In het landelijk gebied richten we ons met de 3x3 aanpak op drie hoofdthema's: toekomstbestendige landbouw, herstel van natuur, water en klimaat en een goed sociaal-economisch perspectief. Deze opgaven zijn nu, halverwege de coalitieperiode, onverminderd groot. Ondanks kleine stapjes hebben we nog veel werk te doen. Voor de landbouwsector blijft het zoeken naar een helder en stabiel toekomstbeeld. Of dat er komt is sterk afhankelijk van duidelijk overheidsbeleid. Hier staat het Rijk aan de lat voor generieke maatregelen. Bij het uitblijven hiervan is het herstel van in elk geval onze stikstofgevoelige natuurgebieden redelijkerwijs onhaalbaar.

Het herstel van de biodiversiteit, waterkwaliteit en klimaatopgave vertraagt. Het gaat daarbij om verschillende maatregelen die onderdeel waren van ons PPLG, maar waarvoor de middelen zijn weggefallen. Ook zien we dat in de samenleving de discussie is toegenomen over de opgaven, feiten en benodigde acties. We zullen als provincie opnieuw moeten zoeken hoe we de rol van gebiedsregisseur op basis van onze 3x3 aanpak kunnen invullen. De noodzaak om de natuur te herstellen is door recente juridische uitspraken alleen maar groter geworden, terwijl de (beleids)context en het financiële perspectief drastisch zijn veranderd. De komende jaren zullen deze opgaven blijven en vermoedelijk steeds urgenter worden. Deadlines voor bijvoorbeeld Kaderrichtlijn Water (2027) komen in zicht. Daarnaast laten rapporten van planbureaus en wetenschapsinstituten zien dat voor herstel van biodiversiteit nog veel nodig is.

De komende drie tot vijf jaar zal zowel het rijksbeleid als de Europese Natuurherstelwet zijn beslag krijgen in het landelijk gebied van Overijssel. Dat betekent uitbreiding van natuurbeleid naar het landelijk gebied en de bebouwde omgeving. We zien al dat steeds meer bouwbedrijven zelf natuurmaatregelen willen nemen in de woningbouw. Het maatschappelijk denken over natuur(inclusiviteit) lijkt zich te ontwikkelen.

Lostrekken vergunningverlening, koploperprojecten, TVOP, landbouwbeleid

Aanleiding

De regering heeft het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en het transitiefonds geschrapt. Daardoor is de uitvoering van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) onmogelijk geworden. De opgaven zijn onverminderd groot. De Europese Natuurherstelwet vereist de komende drie tot vijf jaar een grotere integratie van natuur in zowel het landelijk als stedelijk gebied. Verder actualiseert het Rijk de doelen voor de Natura2000-gebieden. Dit leidt mogelijk tot een aanvullende opgave.

Gerechtelijke uitspraken maken vergunningverlening voor stikstofuitstotende activiteiten vrijwel onmogelijk zonder een geborgde aanpak. Dezelfde uitspraken vereisen herbeoordeling van eerdere initiatieven die gebruikmaken van intern salderen. Vanwege de juridische onzekerheid is de vergunningverlening voor activiteiten met invloed op Natura 2000-gebieden opgeschort tot 1 februari 2026. Deze uitspraken hebben ook gevolgen voor de legalisering van PAS-melders en de afhandeling van intrekkings- en handhavingsverzoeken.

Wat willen we bereiken

We zetten alles op alles om vergunningverlening zo snel als kan weer mogelijk te maken en oplossingen te vinden die leiden tot legalisatie van PAS-melders en het afwijzen van intrekkings- en handhavingsverzoeken. We gaan verder met het bezoeken van PAS-melders om mogelijkheden te onderzoeken voor aanpassing van hun bedrijfsactiviteiten, zodat de stikstofuitstoot voldoet aan de eisen van de eerder afgegeven vergunning. De inzet van personeel voor Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) blijft cruciaal. Voor de provinciale handhavingstaken stellen we in 2025 een nieuwe risico-analyse vast die zal leiden tot een hogere controlefrequentie.

We willen met onze koploper-gebiedsprocessen (initiatieven in 36 gebieden, gericht op een geïntegreerde 3x3 aanpak) stappen zetten in de realisatie van onze doelen én maatschappelijk initiatief honoreren. We zijn ons ervan bewust dat de gerechtelijke uitspraken het vergunnen van koplopers ernstig in de weg zit. We denken dat er juridische ruimte is om koploperprojecten die een grote bijdrage leveren aan maatschappelijke opgaven toch te vergunnen, wanneer wij aanvullend voor structurele oplossingen zorgen om de natuur te herstellen.

Wij vinden het belangrijk onze boeren een helder en stabiel toekomstbeeld te geven. Dat betekent voldoende verdienvermogen binnen de grenzen van de fysieke leefomgeving. Met onze 3x3 aanpak blijven we hieraan werken. In onze Landbouwvisie willen we een toekomstbeeld bieden waar onze boeren langjarig op kunnen vertrouwen, zodat zij weer kunnen ondernemen.

Wat is ervoor nodig

We continueren de onontkoombare extra inzet op VTH-taken om de extra werkzaamheden vanwege de stikstofproblematiek het hoofd te bieden. Daarnaast zetten we extra capaciteit in om zo snel mogelijk uit de impasse rond vergunningverlening te komen en om bijvoorbeeld bij koploperprojecten wel vergunningen te verstrekken als er grote maatschappelijke winst te behalen is. We stellen voor tot en met 2028 jaarlijks € 1,2 miljoen tot € 1,4 miljoen hiervoor beschikbaar te stellen. Het vergroten van de

toezichtscapaciteit op bedrijven in het kader van de Wet natuurbescherming vraagt een structurele intensivering van € 200.000 per jaar.

We leveren een actieve bijdrage aan de Ministeriële Commissie Economie & Natuurherstel die tot generieke maatregelen moet komen. Een deel van onze extra inzet richt zich op (beleids)trajecten om tot een aanvullende (meer) geborgde aanpak binnen de provincie te komen. Het onderzoek naar mogelijke maatregelen in de overgangsgebieden is er één van. Deze trajecten kunnen leiden tot nieuwe uitvoeringsmaatregelen. Dat brengen we de komende tijd in beeld. Mogelijk zijn bij de Begroting 2026 aanvullende middelen nodig. We intensiveren onze inzet op het gebied van landbouw. Aanvullende inzet is nodig om onder andere uitwerking te geven aan de landbouwvisie en expertise te leveren op het ontwikkelen van agrarische bedrijfsmodellen. Ook op het gebied van beleidsbeïnvloeding (tijdelijke capaciteit) en grondzaken is aanvullende inzet benodigd. In totaal stellen we voor € 520.000 structureel en € 800.000 incidenteel beschikbaar te stellen.

We blijven werken aan het herstellen van onze Natura2000-gebieden. Dat doen we in goed overleg met de belanghebbenden in de gebieden. Samen werken we aan goede afspraken en passende maatregelen. We proberen daarbij het verhaal waarom natuurherstel nodig is beter te vertellen. Minder over de techniek en de wetten, maar meer over het bovenliggende verhaal.

We geven een vervolg aan onze 3x3 aanpak. Structurele oplossingen op onze wettelijke taken zijn nodig voor een lange-termijnperspectief voor ons landelijk gebied. We werken in overleg met onze partners aan de zes gebiedstafels en een provincie-brede tafel, aan de Toekomst voor ons Platteland (TVOP). We sluiten daarmee aan bij de wens van onze partners én zorgen ervoor dat we snel kunnen handelen zodra kansen of nieuwe ontwikkelingen zich voordoen. Als ingrediënten voor structurele oplossingen werken we de volgende aspecten uit:

- We onderzoeken welke (geborgde) maatregelen we kunnen nemen in gebieden met meervoudige opgaven, aanvullend aan de generieke maatregelen die het Rijk moet nemen.
- We bouwen de gebiedsgerichte samenwerking met onze partners verder uit, om klaar te staan als er maatregelen en middelen van het Rijk komen.
- We leren van de koplopers wat nodig is voor succesvolle gebiedsprocessen om de 3x3 opgaven en ambities te kunnen realiseren.
- We maken de komende jaren de opgaven op gebiedsniveau concreet, zodat ondernemers daar duidelijkheid over krijgen en daarop kunnen inspelen.
- We formuleren de ambities voor een toekomstbestendige landbouw in de Landbouwvisie en voor een goed sociaal-economisch perspectief in de Plattelandsvisie.
- We sorteren voor op de aangekondigde rijks-impuls op agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Hiermee kan – mits goed ingezet – een flinke bijdrage geleverd worden aan natuur-, water- en klimaatdoelen één het verdienmodel van de boer.

Er is bestuurskracht nodig om uit de huidige stikstof-impasse te komen. Wij spreken het Rijk ook aan op bestuurskracht door het nemen van generieke maatregelen en het zorgen voor voldoende middelen om de maatschappelijke doelen te realiseren. Wij zoeken bestuurskracht ook bij de landbouwsector, maar realiseren ons dat de belangen van de sector divers zijn.

Bestuurskracht en het nemen van ingewikkelde beslissingen zijn nodig om te werken aan herstel van het vertrouwen in de overheid. Wanneer wij koploperprojecten mogelijk kunnen maken, honoreren we daarmee maatschappelijk initiatief. Wanneer wij structurele oplossingen vinden voor de maatschappelijke doelen waarvoor wij verantwoordelijk zijn, bieden wij boeren en andere ondernemers langjarig perspectief om hun bedrijfsvoering op te baseren. Boeren die willen innoveren om hun bedrijf toekomstbestendig te maken, blijven we ondersteunen met ons Agro&Food-programma en het Maatregelenpakket.

We stellen voor om de komende vier jaar jaarlijks € 2,5 miljoen beschikbaar te stellen voor de continuering van de gebiedsgerichte 3x3 aanpak via TVOP.

Natuurinclusieve samenleving

Aanleiding

Het denken over natuur in onze woon- en leefomgeving ontwikkelt zich. Natuur en groen worden steeds meer gezien als onderdeel van ons dagelijks leven. Dit leidt tot meer aandacht voor het beleven, benutten en beschermen van natuurwaarden buiten natuurgebieden, zowel in het landelijk gebied als in steden en dorpen. Natuur verbindt stad en platteland. De landelijke Agenda Natuurinclusief en het Nationaal Natuurherstelplan, voortkomend uit de Europese Natuurherstelverordening, evenals de rijksimpuls voor agrarisch natuurbeheer, benadrukken deze aandacht. Er zijn veel kansen om de belevingswaarde, zichtbaarheid en natuurwaarde in onze steden, dorpen en op het platteland te vergroten, bijvoorbeeld door natuurinclusief beheer van bermen langs wegen. Toch zijn er ook negatieve ontwikkelingen. In Overijssel verdwijnen soms natuur- en landschapselementen, wat de kwaliteit van het landschap aantast. De druk op het buitengebied neemt toe door meer bezoekers, criminaliteit en ondermijning. Het aantal groene boa's en specialistische kennis over natuurwetgeving is beperkt, en terreineigenaren geven aan dat de financiering voor handhaving onvoldoende is.

Wat willen we bereiken

We werken aan een natuurinclusief Overijssel om natuur en groen dichterbij onze inwoners en toeristen te brengen en de positieve beleving en zichtbaarheid van de natuur te vergroten. In steden en dorpen streven we naar (het behoud van) natuurinclusieve inrichting om onder andere hitte, droogte en wateroverlast te verminderen. Dat verbetert de leefomgeving en leefbaarheid. Een speerpunt is het realiseren van bloemrijke of ecologische bermen langs onze wegen en kanalen. Ook willen we dat andere wegbeheerders, zoals gemeenten, kennis ontwikkelen over natuurvriendelijk bermbeheer.

Wat is ervoor nodig

We blijven investeren in het vergroenen van Overijssel via het programma Natuur voor Elkaar, met projecten in steden, dorpen en platteland om de beleving en zichtbaarheid van natuur te vergroten.

We intensiveren het realiseren van bloemrijke bermen. We ondersteunen een lerend netwerk voor natuurinclusieve bermen voor gemeenten. Daarnaast werken we aan een beleids- en ambitiekader voor natuurinclusief beheer van alle bermen langs provinciale wegen. Concreet gaan we 400 bermvakken omvormen naar bloemrijke bermen binnen twee kilometer van de bebouwde kom. Hiervoor is een budget opgenomen in het Statenvoorstel voor de invulling van de investeringsimpuls natuurinclusief, circulariteit en klimaatadaptatie. Dat Statenvoorstel leggen we separaat aan u voor.

We zetten ook in op het behoud van belangrijke natuurwaarden. Samen met terreinbeherende organisaties, de politie en boa's werken we aan handhaving, het boa-registratiesysteem en praktijkdagen. In 2025 en 2026 is er € 1,2 miljoen beschikbaar voor groene boa's om overlast in natuurgebieden tegen te gaan. Voor de periode daarna maken we afspraken over langjarige financiering. Tot slot intensiveren we de inzet voor het behoud van houtopstanden. We stellen voor vanaf 2026 hiervoor structureel € 100.000 beschikbaar te stellen en incidenteel € 400.000 in de periode 2025-2028.

Leefbaar platteland & gebiedsontwikkeling Kanaal Almelo de Haandrik

Aanleiding

Ons platteland is een prachtig goed in Overijssel, dat aandacht verdient. Dit is nodig, want er komt veel op het platteland af. Niet alleen autonome ontwikkelingen als vergrijzing en verstedelijking doen zich voor, ook zijn er grote opgaven rondom natuur, water en landbouw. Binnen Toekomst voor het Platteland zetten we in op een goed sociaaleconomisch klimaat voor het wonen en werken op het platteland. Dit sluit goed aan op de ambities vanuit het programma Leefbaar Platteland.

Het Kanaal Almelo – De Haandrik vraagt de komende jaren veel onderhoud. Eind vorig jaar hebben we besloten een verkenning uit te voeren naar de toekomstfunctie van het kanaal Almelo – De Haandrik. Uit de participatie van de verkenning blijkt dat inwoners en bedrijven in het gebied een bredere vraag hebben dan alleen een passend gebruik van het kanaal. Zo roept men de provincie en de gemeenten op om bij de uitvoering van de komende werkzaamheden de kansen ten aanzien van ecologie en recreatie nadrukkelijk te benutten. Daarnaast geven veel inwoners in het gebied aan overlast te ervaren van zwaar wegverkeer langs het kanaal en in de kernen. Tot slot is er behoefte aan een nauwere samenwerking rond de aanpak van bodemdaling en funderingsschade.

Wat willen we bereiken

We streven naar zelfbewuste en (daad)krachtige dorpen en kernen. De leefbaarheid en koppeling met andere opgaven, zoals wonen en bereikbaarheid, staat daarbij centraal. Vanuit Leefbaar Platteland ondersteunen we daarom dorpen in het maken van een dorpsplan, waarin dorpsgemeenschappen een concreet toekomstperspectief schetsen en een route hoe ze daar willen komen. Het dorpsplan is van het dorp en het dorp is dan ook aan zet om na totstandkoming de mogelijkheden te verkennen of en hoe het dorpsplan kan worden uitgevoerd. Bij het maken van een dorpsplan moeten realiteitszin en ambitie daarom hand in hand gaan.

Ook in het gebied rond Kanaal Almelo – De Haandrik zijn meerdere initiatieven. Daarlerveen is voortvarend aan de slag gegaan en hebben hun dorpsvisie inmiddels gereed. Mariënborg-Beerzerveld en Vroomshoop-Geerdijk gaan ook aan de slag met het ontwikkelen van een dorpsplan. Aadorp en Daarle worden ondersteund bij een haalbaarheidsstudie naar voorzieningen in het dorp. Stuk voor stuk kunnen dit aanleidingen zijn voor verdere initiatieven in dit gebied, omdat het dorpsplan of daaraan verwante zaken in praktijk vaak de spreekwoordelijke duw is die de bal aan het rollen brengt. Om deze beweging aan te wakkeren en het belang en de kracht van een dorpsplan te onderstrepen staat medio 2025 een dorpschool gepland in Vroomshoop. Ook hebben we contact met diverse gemeenten, waaronder Twenterand, om de opgaven op het gebied van leefbaarheid samen aan te vliegen.

We vinden het belangrijk om de uitdagingen in het gebied langs het Kanaal Almelo – De Haandrik nadrukkelijk in samenhang op te pakken. In gesprek met de gemeenten, het waterschap, bedrijven, schippers en inwoners bekijken we hoe we dat het beste kunnen doen. We doen dit bottom-up, vanuit een gezamenlijk gevoelde verantwoordelijkheid en met respect voor ieders eigen rol. De uitkomsten van de verkenning naar de toekomstfunctie én de (dorps)initiatieven zijn concrete, vanuit het gebied aangedragen mogelijkheden om deze gezamenlijke aanpak verder vorm te geven.

Wat is ervoor nodig

We faciliteren het maken van dorpsplannen, zonder (mede)eigenaar of verantwoordelijk te zijn van wat daarin staat. Sinds medio 2024 is de subsidieregeling Dorpsplannen open voor ondersteuning om te komen tot het dorpsplan. Hier is al veelvuldig gebruik van gemaakt.

We gaan aan de slag met de vervolgstappen, die voortkomen uit de verkenning naar de toekomstfunctie van het Kanaal Almelo – De Haandrik. Samen met de gemeenten voeren we een onderzoek uit naar zwaar wegverkeer, het versterken van de samenwerking op het gebied van bodemdaling en funderingsschade en het verder ontwikkelen van de gebiedsaanpak. We stellen voor hiervoor € 400.000 procesmiddelen beschikbaar te stellen. We reserveren extra middelen voor de uitvoering van dorpsplannen en andere maatregelen in het gebied rondom het Kanaal Almelo- de Haandrik. Omdat vanuit Provinciale Staten meermalen de wens is uitgesproken om te investeren in de leefbaarheid van dit gebied stellen wij voor een bedrag van € 3 miljoen te reserveren voor investeringen in het gebied rondom Kanaal Almelo de Haandrik. Vanuit de samenhangende gebiedsaanpak Kanaal Almelo – De Haandrik zullen hiervoor te zijner tijd concrete investeringsvoorstellen worden gedaan. Met dit voorstel beschouwen wij uw motie 'Maatschappelijk initiatievenfonds' van 13 december 2023 als afgedaan.

Ons water- en energiesysteem

Opgave

Water en energie zijn cruciale randvoorwaarden voor een leefbare en duurzame provincie. We hebben de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet met de Adaptieve Strategie Drinkwater, het Plan van Aanpak Drinkwaterbesparing en de vastgestelde Energievisie. De extra investeringen vanuit het coalitieakkoord hebben we vrijwel allemaal omgezet in concrete plannen. Voor de investeringen in de energietransitie volgt nog een voorstel voor een tweede tranche.

Op basis van de Tussenbalans en de hieronder beschreven trends en ontwikkelingen, hebben we drie speerpunten geformuleerd op het gebied van water en energie. Hier zetten we de komende periode extra op in.

Trends en ontwikkelingen

Water

In het coalitieakkoord gaven we aan dat we tegen de grenzen van ons water- en bodemsysteem lopen: niet alles kan (meer) overal. We zagen toen al zwaardere regen- en hagelbuien, meer hittegolven, meer stormen en vaker langere tijden van droogte aankomen. De toen geschetste trends en ontwikkelingen zetten onverminderd door. Daarbij komen nu ook toenemende zorgen over de waterkwaliteit (onder andere PFAS, uitspoeling van gewasbeschermingsmiddelen, meststoffen) en het tekort aan drinkwater in (delen van) onze provincie. We zien dat we meer moeten doen om de ontwikkelingen te kunnen opvangen.

Met name de waterkwaliteit is ondermaats ten aanzien van de door Europese wetgeving gevraagde kwaliteit in 2027. Daarnaast wordt het steeds lastiger en duurder om, met name in de veenweidegebieden, het waterpeil laag te houden.

Energie

Internationaal gezien houdt de geopolitieke onrust aan en staat het wereldwijde klimaatbeleid onder druk. De EU heeft daarom een stevige call to action om de Europese concurrentiekracht te versterken. Met daarbij noodzaak voor lage energieprijzen en het verduurzamen van onze economie.

De netbeheerders hebben grotere uitdagingen dan oorspronkelijk bedacht, en spreken nu over dreigende congestie op laagspanningsnetten rond 2030. Inwoners en ondernemers gaan last krijgen van maatregelen.

De overgang naar het gewenste energiesysteem gaat langzamer dan gehoopt. De benodigde samenwerking tussen (decentrale) overheden en netbeheerders om sneller realiseren mogelijk te maken komt moeizaam tot stand. Deze netcongestie gaat de verschillende maatschappelijke opgaven raken die hiervan afhankelijk zijn, denk onder andere aan de woningbouwambities en de verduurzaming van industrie en mobiliteit.

Energiezekerheid gaat de komende jaren meer aandacht krijgen. Netcongestie kan deze verduurzamingsambitie vertragen of richting niet-elektrische alternatieve energiedragers duwen. De kosten voor energie gaan waarschijnlijk stijgen de komende jaren, mede door de grote investeringen in het elektriciteitsnetwerk.

Het nieuwe kabinet heeft, aanvullend op de Voorjaarsnota 2025, een aantal plannen gepresenteerd om het doel van 2030 meer binnen bereik te krijgen. Hierbij is duidelijk geworden dat het kabinet kiest voor (korte termijn) betaalbaarheid van de energietransitie voor het bedrijfsleven, waarbij een lager tempo gekozen wordt dat meer past bij de huidige omstandigheden (netcongestie). Ook wordt een deel van het Klimaatfonds aangewend om tijdelijk de energierekening van huishoudens te verlagen, en wordt er vanuit het Rijk ingezet op snellere uitbreidingen van elektriciteitsnetten om netcongestie sneller te verlichten. Het zal uitdagender worden om de klimaatdoelstellingen van 2030 te behalen. Naast de tegenbeweging zijn nu ook delen van de samenleving die een hoger tempo van de energietransitie willen afdwingen door acties en rechtszaken.

Water en klimaat

Aanleiding

Overijssel staat voor grote opgaven in een veranderend klimaat. Weersextremen nemen toe. Het wordt droger en heter in de zomers, natter in de winters. Ook de stijging van de zeespiegel heeft via het IJsselmeer effect op onze provincie. Met het toenemen van extremen, is zoetwaterbeschikbaarheid niet langer vanzelfsprekend, komen de drinkwaterbeschikbaarheid en waterkwaliteit verder onder druk te staan en neemt de omvang van economische en ecologische schade verder toe.

Ondanks onze inzet liggen de doelen die Nederland in 2027 moet hebben gerealiseerd op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) nog buiten bereik. Dit blijkt onder andere uit de landelijke evaluatie KRW eind 2024. Daarom is het Rijk met een nationaal KRW-impulsprogramma gestart. Hierin is vastgelegd dat alle overheden vanuit de eigen taken en bevoegdheden extra maatregelen treffen om in 2027 dichterbij de KRW-doelstellingen te komen.

Wat willen we bereiken

Wij zetten ons de komende jaren in op het volledige spectrum van de wateropgave: zoetwaterbeschikbaarheid, ruimtelijke adaptatie, goede waterkwaliteit en voldoende drinkwater.

We pakken een aantal van deze opgaven op in samenwerking met de vele partners binnen het landelijke Deltaprogramma. Dat programma kent drie thema's: zoetwater, ruimtelijke adaptatie en waterveiligheid. We zijn partner binnen het programma Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON). Dit programma moet zorgen voor de beschikbaarheid van zoetwater, met name in het landelijk gebied. Binnen het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) zetten we ons samen met partners in de werkregio's in voor het klimaatbestendig en waterrobuust maken van Overijssel. De aandacht ligt hierbij meer op het klimaatweerbbaar maken van het stedelijk gebied. Zowel ZON als DPRA kennen een vervolg in de volgende coalitieperiode. We intensiveren onze inzet op het behalen van de KRW-doelstellingen en werken aan een Overijsselse KRW-impuls. We voeren bestaande maatregelen versneld uit en we formuleren aanvullende maatregelen. Dit plan bevat ook de extra monitoring die volgt uit de aangenomen motie Kaderrichtlijn Water (juni 2024).

We werken verder aan het waarborgen van de drinkwatervoorziening: We wijzen drinkwaterbronnen aan en beschermen deze. Dit omvat drinkwaterbesparing, bescherming van huidige bronnen en het zoeken naar nieuwe bronnen. Samen met partners werken we aan de Adaptieve Strategie Drinkwater en maatregelen om de kwaliteit van drinkwaterbronnen te verbeteren.

Wat is ervoor nodig

We reserveren middelen voor cofinanciering en daarbinnen houden we, conform uw motie 'De Zon schijnt door' (november 2024), rekening met de mogelijke cofinanciering voor een vervolg van het programma ZON vanaf 2028. We verwachten nog voor de Perspectiefnota volgend jaar met een nader uitgewerkt voorstel te komen. Voor de financiering betrekken we dan ook de optie om een deel te bekostigen uit een verhoging van de grondwaterheffing. We stellen voor onze huidige inzet voor de DPRA-regio's (€ 600.000 per jaar) in 2028 en 2029 te continueren. Daarnaast verwachten we dat ook voor dit programma cofinancieringsmiddelen nodig zullen zijn. Hier komen we dan bij u op terug.

We stellen voor onze inzet voor het behalen van de KRW-doelstelling te intensiveren en daarvoor € 725.000 beschikbaar te stellen. Dit benutten we voor de aanpak van indirecte lozingen, extra impulsmaatregelen en extra monitoring (conform uw motie). Er zullen meer middelen nodig zijn om de doelstellingen te halen. Mede op basis van de uitkomsten van het landelijke traject verwachten we hierop bij de Perspectiefnota 2027 terug te komen.

Warmtenetten en gebouwde omgeving

Aanleiding

Om gebouwen in de toekomst betaalbaar te kunnen blijven verwarmen, werken we aan een aardgasvrije gebouwde omgeving. Gemeenten hebben de regierol en bepalen welke wijk wanneer van het aardgas afgaat en wat het beste alternatief is. De vraag is hoe het tempo van de warmtetransitie omhoog kan. De realisatie is lastig door ontbrekende randvoorwaarden en benodigde investeringen en beslissingen door gebouweigenaren. Ook eist de nieuwe warmtewet dat warmtenetten in publiek eigendom zijn.

Wat willen we bereiken

We willen dat bestaande woningen sneller en goedkoper geïsoleerd worden, zodat inwoners betaalbaar en comfortabel kunnen wonen. Gemeenten krijgen voldoende geld van de Rijksoverheid voor de isolatieopgave, maar veel gemeenten missen uitvoeringskracht. Zij kunnen (meer) gebruik maken van elkaars ervaringen. Daarnaast zien we potentie om op grote schaal woningen te renoveren. Bouw- en productiebedrijven kunnen sneller werken als renovatieprojecten groter worden en het werk in de tijd voorspelbaarder is dan nu. Het helpt als woningcorporaties hun vraag bundelen. Dit gaat niet vanzelf, doordat woningcorporaties allemaal op hun eigen manier werken.

Warmtenetten moeten gerealiseerd kunnen worden op alle plekken waar de gemeente dit als beste oplossing ziet. Warmtenetten helpen ook netcongestie in wijken te voorkomen. Private bedrijven zijn gestopt met ontwikkelen vanwege de eis van publiek eigendom. Publieke bedrijven zijn er nog onvoldoende. Daarom willen we een publiek warmtebedrijf in Overijssel actief maken.

Wat is ervoor nodig

We ondersteunen gemeenten met kennisuitwisseling en aanpak van energiearmoede. We willen samenwerking tussen gemeenten versterken door een flexpool van projectleiders te vormen. We werken aan Natuurvriendelijk Isoleren en proberen de markt te organiseren en vraag te bundelen. We ondersteunen samenwerkingsinitiatieven van woningcorporaties, maar dit heeft nog niet tot de nodige schaa sprong geleid. Voor de uitvoeringsagenda van de Energievisie willen we meer gebruik maken van bestaande structuren en netwerken in het beleidsveld wonen. Dat betekent dat we als provincie, naast de nieuwbouwopgave, ons ook gaan richten op de bestaande woningbouw. Daarbij willen we aan alle relevante partijen laten zien dat 'doen wat we al deden' niet leidt tot de noodzakelijke groeicijfers.

We ondersteunen gemeenten in hun regierol met hulp bij het opstellen van gemeentelijke warmteprogramma's, kennissessies en intervisie. We hebben partijen bij elkaar gebracht om voldoende publieke realisatiekracht voor warmtenetten te ontwikkelen. Gemeenten willen samenwerken met een op te richten Warmtebedrijf Drenthe Overijssel. Energiebeheer Nederland, regionale netbeheerders, de provincie Drenthe en wij bepalen of en welke rol eenieder gaat nemen in dit warmtebedrijf. Dit hangt af van de behoeften van gemeenten en de samenwerking met lokale warmtebedrijven. Dit werken we in de komende periode gezamenlijk uit.

Innovatie, SEH's en waterstofnetwerk

Aanleiding

Op 26 februari 2025 hebben Provinciale Staten de Energievisie vastgesteld. In dit toekomstbeeld van het Overijsselse energiesysteem hebben waterstof en smart energy hubs een belangrijke rol. Naar verwachting maken ook small modular reactors (SMR's) onderdeel uit van het toekomstige energiesysteem in Overijssel.

Wat willen we bereiken

We willen waterstof kunnen importeren om een deel van onze industrie en zware logistiek van groene waterstof te voorzien. Dit helpt bedrijven te behouden voor onze provincie. Hiervoor zijn regionale aftakkingen op de landelijke waterstofbackbone nodig. We willen decentraal waterstofproductie waar dit goed past in het energiesysteem. Bijvoorbeeld als er geen ruimte is op het net om opgewekte elektriciteit te transporteren. Dit maakt vaak deel uit van een smart energy hub.

Overijssel is samen met Gelderland koploper in de ontwikkeling van smart energy hubs. We willen ons programma verbreden en verdiepen om alle kansen voor een smart energy hub te herkennen en versneld te realiseren. Dit zorgt voor een beter benut netwerk en meer ruimte om duurzaam te ondernemen. De provincie stelt het programma op en coördineert de uitvoering. We werken daarbij samen met partners zoals VNO-NCW, netbeheerders, Oost NL en Energiefonds Overijssel.

We willen de dit jaar lopende onderzoeken op het gebied van kernenergie vertalen naar de potentie voor Overijssel: de kansen voor ons toekomstige energiesysteem, de toepassing in klinische gezondheidszorg en de economische kansen voor de Overijsselse toeleverende maakindustrie voor apparatuur en onderdelen.

Wat is ervoor nodig

Om een waterstofeconomie van de grond te krijgen, moeten we ons richten

op vraagontwikkeling en het doorbreken van het kip-ei probleem rond de infrastructuur. Nu is het zaak om tot een gestructureerde uitwerking van het ontwikkelpad waterstof uit de Energievisie te komen en samenhang aan te brengen in al onze activiteiten. Zo kunnen we focus aanbrengen en bijdragen aan de realisatie van de Energievisie.

We stellen een nieuw programma Smart energy hubs op, zodat we de rijksmiddelen die wij hiervoor ontvangen gericht kunnen besteden. Hierbij focussen we vooral op de fase-overgangen: wanneer is een initiatief kansrijk voor de volgende fase? Zo scheppen we duidelijkheid richting de initiatieven over wat er moet gebeuren en of het zinvol is een smart energy hub te ontwikkelen of dat het beter is om aan een andere oplossing te werken. Voor de toepassing van kernenergie in het Overijsselse energiesysteem zijn we sterk afhankelijk van de uitkomsten van het Versnellingsprogramma SMR van het Rijk. De resultaten verwachten we dit najaar, waarna we een Overijssels plan van aanpak kunnen opstellen voor de lange termijn (2035-2040). De bouw van grote kernenergiecentrales in Nederland en elders in Europa biedt de komende jaren kansen voor de toeleverende industrie in Overijssel.

Onze woningen, bereikbaarheid en ruimte

Opgave

Leefbaarheid begint met een plek om te leven. Voldoende passende woningen en een goede en veilige bereikbaarheid zijn daarvoor essentieel. De extra investeringen vanuit het coalitieakkoord én de aanvullende middelen voor wonen in de Perspectiefnota vorig jaar hebben we omgezet in concrete plannen en hebben zijn volop in genomen.

Op basis van de Tussenbalans en de hieronder beschreven trends en ontwikkelingen, hebben we drie speerpunten geformuleerd op het gebied van wonen, bereikbaarheid en veiligheid. Hier zetten we de komende periode extra op in.

Trends en ontwikkelingen

De nieuwe Omgevingsvisie vormt de basis voor ons ruimtelijk beleid dat de komende jaren vorm moet krijgen. Naast de regio Zwolle zijn nu ook de Stedendriehoek en Twente door het Rijk aangemerkt als regio's waar een schaa sprong nodig is en waar samen met de partners gewerkt gaat worden aan een integrale verstedelijkingsstrategie voor wonen, economie, leefbaarheid, bereikbaarheid, (drink)water en bodem, natuur en energie.

Veel opgaven komen samen in complexe multifunctionele stedelijke gebiedsontwikkelingen. Het realiseren van deze programma's draagt bij aan veel verschillende provinciale doelen. Naast de in het coalitieakkoord geschetste ontwikkelingen zoals; stikstofruimte, bouwkosten mobiliteitsinvesteringen, de onzekerheid over de economie, de energievraagstukken en het structurele capaciteitsprobleem bij marktpartijen en gemeenten komen daar nu ook de geopolitieke spanningen, extra ruimte voor Defensie en een hogere woningbouwambitie van het Rijk bij. Samen zorgen zij voor nog meer druk op de gebiedsontwikkelingen, met name in Twente.

Voor de komende jaren is de uitvoering van regionale ontwikkelstrategieën en verstedelijkingsstrategieën van belang. We doen dat samen met het Rijk met hulp van regionale investeringsagenda's. De uitdaging wordt om de middelen ontschot en integraal in te zetten en keuzes te maken wat er in de schaarse ruimte van onze provincie ontwikkeld kan worden en wat behouden moet blijven.

Onderzoeken naar en keuzes over goederenvervoer via spoor en ontwikkelingen rond corridors krijgen de komende drie tot vijf jaar hun beslag. Dit heeft gevolgen op het gebied van verstedelijking, regionale economie en brede welvaart voor onze provincie. Overijssel ligt op een knooppunt van nationale en internationale corridors. Er is druk vanuit Den Haag en Brussel om deze zogenaamde corridors te optimaliseren en doorstroming te bevorderen. Dit moet samengaan met regionale verbetering van infrastructuur, en bereikbaarheid en brede welvaart. Dat wordt de uitdaging voor komende jaren.

Wonen en verstedelijking

Aanleiding

De druk op de woningmarkt en het woningtekort zijn ook in Overijssel hoog. De komende jaren moeten er veel (extra) woningen worden bijgebouwd. Passend bij de stedelijke en landschappelijke kwaliteiten van onze provincie en bij de behoefte van de doelgroepen: de juiste woning op de juiste plek.

Samen met markt, corporaties, gemeenten, het Rijk en andere partners werken we aan de realisatie van de woondeals. In 2024 zijn in Overijssel meer woningen gerealiseerd dan afgesproken in de Woondeals 2022. In de herijking van de woondeals hebben we afspraken gemaakt over de realisatie van 47.000 woningen tot 2030. Hiermee is de opgave met 5.000 woningen verhoogd.

Er blijft ook op middellange termijn onverminderd vraag naar ruimte voor wonen, werken en voorzieningen. Om te zorgen dat onze steden, dorpen en regio's ook in de toekomst leefbaar zijn, kan de ontwikkeling van fysieke functies niet los worden gezien van de bereikbaarheid. Verbindingen binnen en tussen de regio's zijn belangrijke vestigingsvoorwaarden voor mensen en bedrijven.

Wat willen we bereiken

We ondersteunen onze partners in het realiseren van de woonopgave. Daarnaast werken we aan een volkshuisvestingsprogramma en publiek-private monitoring van de bouwplannen om nog beter te kunnen sturen.

We pakken de opgaven die ontstaan bij de groei van steden (verstedelijking) op in samenhang met hoe het systeem in de steden er nu uit ziet. Met de regio's Twente en Stedendriehoek en het Rijk werken we aan het opstellen van een verstedelijkingsstrategie. Met de regio Zwolle en het Rijk werken we aan het realiseren van de verstedelijkingsstrategie. In deze strategieën koppelen we de ontwikkeling van wonen, werken en voorzieningen aan bereikbaarheid en de behoefte aan ontspanning, energie, drinkwater, biodiversiteit, cultuur en cultureel erfgoed, positieve gezondheid en klimaatadaptatie.

Wat is ervoor nodig

We hebben verschillende instrumenten beschikbaar voor het realiseren van woningbouw. Deze instrumenten, zoals de bouwbrigade, subsidieregelingen, woonfaciliteiten en netwerksamenwerkingen worden goed gebruikt. We voorzien dat op sommige onderdelen al voor de Perspectiefnota 2027 extra middelen nodig zijn om de verhoogde doelstelling uit de woondeals waar te maken. Daarnaast zien we dat er ook vanuit de Rijksoverheid en ons netwerk kansen zijn die mogelijk cofinanciering vragen. Gezien de urgentie van de opgave stellen we voor om € 15 miljoen te reserveren voor het voortzetten en intensiveren van bestaande instrumenten. Wij zullen u via een separaat Statenvoorstel meenemen in de besteding van deze middelen.

Om de bereikbaarheid van de woningen, werklocaties en voorzieningen in en tussen onze stedelijke regio's in stand te houden zijn investeringen nodig in de (bovenplanse) infrastructuur. Het Rijk stelt hiervoor in haar regeerakkoord € 2,5 miljard beschikbaar. In het komende BO Leefomgeving wordt definitief duidelijk welke voorwaarden het Rijk hieraan

stelt. In ieder geval is duidelijk dat zij van de regionale partners een cofinanciering verlangt. In het komende BO MIRT in november wil de Minister van I&W komen tot concrete afspraken met de regio's.

We brengen samen met de Brede Bouw Coalitie (Overijsselse Versnellingstafel) in beeld wat de gevolgen zijn van het opschorten van de natuurvergunningverlening voor de woningbouw in Overijssel.

Bereikbaarheid

Aanleiding

Een goede bereikbaarheid is van groot belang voor onze samenleving en economie. Het kunnen bereiken van voorzieningen, onderwijs en werk draagt bij aan de brede welvaart van Overijssel. Over het algemeen is de inwoner van Overijssel positief over zijn of haar bereikbaarheid en het mobiliteitssysteem in Overijssel. Toch zien we dat de grenzen van dit systeem worden bereikt en zijn er mensen die dagelijks problemen ervaren en niet het leven kunnen leiden dat ze willen. De verstedelijkingsopgave en de toename van de mobiliteitsvraag die daarbij hoort leidt tot knelpunten op het wegennet en in het openbaar vervoer.

Wat willen we bereiken

We ontwikkelen een streefwaarde voor de bereikbaarheid die de basis zal vormen voor ons mobiliteitsbeleid. De norm geeft inzicht hoe de bereikbaarheid van onze inwoners naar belangrijke voorzieningen, zoals zorginstellingen en onderwijsvoorzieningen, is en hoe inwoners de bereikbaarheid ervaren. Het stellen van een of meerdere normen kan ons helpen bij het maken van toekomstige investeringsbeslissingen binnen het mobiliteitssysteem. Het geeft ook richting aan belangrijke ruimtelijke keuzevraagstukken, zoals de verstedelijkingsopgave. Daarbij redeneren we vanuit leefbaarheid en brede welvaart voor de inwoners en bezoekers van Overijssel.

Vanuit deze gedachte zetten we in op een goed openbaar vervoer en goede verbindingen binnen de provincie en met andere landsdelen en Duitsland. Ook zetten we in op verbeteringen in het wegen- en fietsnetwerk. Daarbij maken we ook gebruik van de (beperkte) financiële mogelijkheden die het Rijk ons geeft.

De komende periode werken we aan:

- De uitvoering van het verbeterplan OV. Na een periode van tegenvallende betrouwbaarheid van het openbaar vervoer is het essentieel dat we een verbeterplan ontwikkelen dat de beschikbaarheid van regionaal vervoer sterk verbetert. Gedreven door de moties 'OV dat weer loopt als een trein' en 'OV-geld weer de bus of trein in' heeft dit thema grote prioriteit;
- Het aanpakken van knelpunten hoofdwegennet en onderliggend wegennet. Het gaat hier om maatregelen nabij aansluitingen van provinciale wegen op het rijkswegennet waar nu al wachtrijen terugslaan op de rijkswegen. Hierbij willen we gebruikmaken van de cofinancieringsmogelijkheid die het Rijk vanuit de zogenaamde restbudgetten MIRT ons biedt;
- Gebiedsgerichte pakketten en meerjarige afspraken in het kader van de landelijke aanpak spitspreiden en -mijden.

Wat is ervoor nodig

We doen bij deze Perspectiefnota verschillende financiële voorstellen omtrent het Openbaar Vervoer. Onderdeel daarvan is het beschikbaar stellen en houden van middelen voor de uitvoering van het verbeterplan OV en het structureel dekken van de grensoverschrijdende treindienst Hengelo-Bielefeld en de concessie Twente-ZHO.

We reserveren budget voor cofinanciering, waarbij we rekening houden met circa € 2,5 miljoen voor de cofinanciering op de aanpak van knelpunten op het hoofdwegennet en het onderliggende wegennet.

Verkeersveiligheid

Aanleiding

Een ernstig verkeersongeval heeft een grote impact op het leven van slachtoffers, nabestaanden en voor de samenleving als geheel. Het brengt een enorm menselijk/emotioneel leed met zich mee en vergroot het algemene onveiligheidsgevoel. Daarnaast zijn de maatschappelijk kosten van verkeersongevallen enorm; voor 2022 zijn deze kosten in Overijssel berekend op meer dan € 1 miljard. Dit voorjaar zijn helaas al meer dodelijke slachtoffers op onze provinciale wegen gevallen dan in geheel 2023. Deze ontwikkeling en de roep vanuit de samenleving om actie vraagt een intensievere aanpak van de verkeersonveiligheid op onze wegen.

Wat willen we bereiken

Verkeersveiligheid heeft voor ons prioriteit. We werken met onze opgaves aan het verlagen van het aantal verkeersslachtoffers en -ongevallen. Dit is essentieel voor het welzijn in onze samenleving. Door het verbeteren van de verkeersveiligheid dragen we bij aan de leefbaarheid in Overijssel.

We werken in onze opgave gezamenlijk met thema's op verschillende domeinen zoals onderwijs, sociale opgaven, stimulering fiets. We werken concreet aan:

- Een versnelde inzet op het Actieplan Verkeersveiligheid waarbij we twee concrete verkeersveiligheidsknelpunten, N731 fietsoversteek Losser en N337 Windesheim, versneld gaan uitvoeren. We gaan door met de aanpak van de zes meest risicovolle wegen via het bestaande investeringsvoorstel (PS24-000375).
- Het toepassen van generieke verkeersveiligheidsmaatregelen bij het uitvoeren van beheer en onderhoud van onze provinciale wegen. Het gaat dan onder meer om bermverharding, gefaseerde fietsoversteken, verbreden fietspaden, verbreden rijbanen, aanbrengen van geleiderails, middennaald, bochtverbreding.
- Een blijvende inzet op gedragsaanpak via het bestaande investeringsvoorstel.

Wat is ervoor nodig

Voor de versnelde inzet op het Actieplan Verkeersveiligheid (waaronder de uitvoering van de twee knelpunten in Losser en Windesheim) en het toepassen van verkeersveiligheidsmaatregelen bij het uitvoeren van beheer en onderhoud stellen wij voor € 5 miljoen te reserveren.

Onze economie

Opgave

Een sterke economie is de motor achter de leefbaarheid van Overijssel. We investeren in innovatie, arbeidsmarktproductiviteit en revolverende fondsen om onze economie veerkrachtig en concurrerend te houden. Dat doen we onder andere met de extra investeringen vanuit het coalitieakkoord. Deze zijn allemaal in gang gezet.

Op basis van de Tussenbalans en de hieronder beschreven trends en ontwikkelingen, hebben we vijf speerpunten geformuleerd. Hier zetten we de komende periode extra op in.

Trends en ontwikkelingen

In het nieuwe beleidsprogramma Economie staat de bijdrage aan brede welvaart centraal: welzijn, welvaart en een gezonde leefomgeving. Revolverende fondsen worden steeds belangrijker voor investeringen in verduurzaming, digitalisering en concurrentiekracht. Europese subsidies nemen af.

Bezuinigingen op onderwijs kunnen de stijging van het opleidingsniveau en toegang tot beter betaalde banen remmen. Het internationale vestigingsklimaat is verslechterd: handelsbarrières, prijsdruk uit China en protectionisme hinderen onze maakindustrie. Inflatie en loonstijging drijven nationaal de prijzen op; consumenten houden de hand op de knip. Retail en horeca kampen met herstructurering door e-commerce en corona-effecten. Twente groeit uit tot innovatiemotor in chiptechnologie en defensie, mede dankzij het Nationaal Groeifonds. Dit vraagt om meer publieke investeringen, ook buiten Twente liggen kansen voor defensie en veiligheid.

De arbeidsmarktkrapte wordt structureel en raakt alle sectoren. Slimmer en arbeidsbesparend werken wordt noodzakelijk. Bezuinigingen op onderzoek en onderwijs zetten hightech-ambities onder druk.

Met 'Elke Regio Telt' bouwen we aan de kennisinfrastructuur en grensoverschrijdende samenwerking.

De vraag naar grote bedrijfskavels en logistieke infrastructuur stijgt. Economische groei heeft eerdere overschotten opgelost. De focus ligt op verduurzaming en optimalisatie van bestaande terreinen.

Publiek-private investeringen zijn essentieel voor hightech in Twente en defensie in heel Overijssel.

Arbeidsproductiviteit stagneert, vooral in techniek, zorg en onderwijs. Tijdige en voldoende energie is cruciaal. De economische sector zet extra in op energiebesparing, opwek en aanpak netcongestie. Ook watertekorten vragen aandacht.

Technology Base

Aanleiding

In het coalitieakkoord 'Schouder aan schouder' staat dat we dit jaar een zorgvuldig besluit nemen over onze betrokkenheid bij Technology Base. De luchthaven Twente Airport is hiervan onderdeel. Voor een positief besluit over blijvende betrokkenheid van de provincie is het noodzakelijk dat er een sluitende businesscase ligt, waarbij structurele financiering van ons niet nodig is. Het voornemen is het Statenvoorstel hierover in de tweede helft van 2025 aan te bieden.

Deze planning is onder voorbehoud van de bekendmaking van het Kabinetsbesluit eind mei 2025 over de voorkeurslocaties voor de verdeling van jachtvliegtuigen over het land. Twente Airport is één van de onderzochte locaties voor de uitbreiding van capaciteit van jachtvliegtuigen en het incidenteel gebruik van drones. U heeft op 28 februari 2024 ons opgeroepen om samen met gemeente Enschede actief het overleg te zoeken met Defensie om gezamenlijk te bepalen hoe de ruimte op de Technology Base maximaal ingezet kan worden voor de nationale veiligheid en om te kijken in hoeverre Defensie een rol kan spelen in het versterken van het innovatienetwerk in (on)bemande luchtvaart op de Technology Base. Wij gaan ervan uit dat ook in een situatie waarin Defensie meer gebruik gaat maken van Twente Airport, het civiele gebruik van de luchthaven voor testen, (beperkt) onderhoud en ontmanteling, zakelijk vliegen, drones, recreatief verkeer en (op termijn) elektrisch vliegen de basis blijft.

Wat willen we bereiken

Technology Base is eind 2022 extern geëvalueerd. De evaluatie geeft aanbevelingen voor het 'wat' en het 'hoe' van deze gebiedsontwikkeling.

Het innovatieve profiel van het bedrijvenpark in combinatie met de luchthaven is in de evaluatie herbevestigd. Op basis van de evaluatie zijn de vestigingsvoorwaarden verbeterd. De behoefte aan bedrijfskavels blijft groot: er is nauwelijks aanbod in Twente. Desondanks

verwachten we tot 2031 geen kavels aan grotere bedrijven uit te geven. Door netcongestie en het nabijgelegen en stikstofgevoelige Natura2000-gebied Lonnekermeer kunnen op Technology Base alleen kleinere bouwplannen worden gefaciliteerd. Het uitgiftetempo is daarom in 2025 naar beneden bijgesteld.

Bij de evaluatie is besloten met (boven)regionale partners een duurzaam perspectief voor de kleinschalige luchthaven uit te werken om de maatschappelijke waarde van de luchthaven te bestendigen en het verwachte jaarlijkse exploitatietekort op termijn te minimaliseren. In 2023-2024 is samen met gemeenschappelijke regeling Technology Base, gemeente Enschede en het regionale bedrijfsleven een verkenning gedaan naar publiek-private samenwerking. In oktober 2024 is de opbrengst van deze verkenning aan u gestuurd. Deze verkenning vormt, naast de varianten 'stoppen/verkoop van de luchthaven' of 'doorgaan op dezelfde voet', de basis voor het voorstel aan de Staten over onze betrokkenheid bij de luchthaven.

Op dit moment is de provincie mede-eigenaar en exploitant van de luchthaven, samen met gemeente Enschede. Ook is de provincie bevoegd gezag voor regionale luchtvaart. Het is de bedoeling dat de baan in publiek eigendom blijft. Door de exploitatie via een concessie bij private partijen te leggen, is er zicht op een sluitende businesscase. Daarmee komt de provincie op grotere afstand te staan van de exploitatie en is de betrokkenheid vanuit regionale stakeholders vergroot.

Wat is ervoor nodig

Er gelden twee randvoorwaarden voor een sluitende businesscase, namelijk de volgende:

- Het realiseren van satellietnavigatie, waardoor vliegtuigen ook in slecht weer kunnen landen op Twente Airport. Voor deze vorm van navigatie is medewerking nodig van de Commandant Luchtmacht (CLSK). De mate waarin de luchthaven daarin tijdig wordt gefaciliteerd door CLSK is mede afhankelijk van het Defensie-belang bij Twente Airport. Technology Base heeft budget gereserveerd om satellietnavigatie te realiseren.
- Het groot onderhoud van de start- en landingsbaan in 2027. De businesscase is niet sluitend als de kapitaallasten van deze investering op de exploitatie drukken. Alleen als de huidige deelnemers in de gemeenschappelijke regeling, gemeente Enschede en de provincie, deze kosten grotendeels voor hun rekening nemen, is een publiek-private exploitatie haalbaar. Technology Base raamt de kosten van groot onderhoud op circa 7 miljoen euro (prijspeil 2022). Vanwege inflatie en mogelijk aanvullende eisen vanuit Defensie kunnen er meerkosten ontstaan, bovenop de raming uit 2022, die ten laste van gemeente Enschede en de provincie komen.

Defensie

Aanleiding

De veranderende geopolitieke situatie leidt tot een urgente en structurele behoefte aan meer ruimte voor defensieactiviteiten. Eind mei neemt het kabinet een besluit over welke activiteiten in Overijssel gaan plaatsvinden. Dan zal ook duidelijker zijn hoe we hier vanuit Overijssel aan kunnen bijdragen.

Defensie zoekt niet alleen ruimte om te oefenen, maar zoekt ook naar het opschalen van de industrieproductie voor defensiedoeleinden. Er zijn de komende jaren vele miljarden beschikbaar om hier uitvoering aan te geven. Dit betekent dat Defensie fors investeert in militair materieel: innovatie, defensie-industrie, onderhoud materieel en services. Hier liggen economische kansen voor Overijssel. Uit een recente enquête van OostNL en Bureau Berenschot onder 1.250 ondernemers in Oost-Nederland blijkt dat veel bedrijven grote belangstelling hebben om geheel of gedeeltelijk (zogenoemde 'dual use' producten) voor Defensie te gaan produceren of hun capaciteit daarvoor uit te breiden.

Daarnaast geven de toenemende internationale spanningen aanleiding tot het versterken van de weerbaarheid van onze organisatie. De samenleving moet ook onder moeilijke

omstandigheden door kunnen functioneren en in staat zijn Defensie te helpen de militaire paraatheid te versterken.

Wat willen we bereiken

We willen in redelijkheid een bijdrage leveren aan de nationale veiligheid. Dat willen we doen vanuit het belang van een goede ruimtelijke ordening. Rekening houdend met de impact op de samenleving en in balans met (economische) kansen. We werken hieraan in een meerjarenprogramma met drie lijnen:

1. Bijdragen aan een goede ruimtelijke ordening. Daarbij brengen we de impact van ruimteclaims op provinciale opgaven in kaart en werken we mee aan gebiedsarrangementen. Dit mede naar aanleiding van uw motie 'Defensie in Overijssel Ruimtegebruik'.
2. Zorgdragen voor een goed proces. We willen zorgvuldig communiceren met alle betrokken partijen en gericht participeren in verschillende (ruimtelijke) procedures.
3. Benutten van economische kansen. Het uitwerken van een Economische Agenda Defensie en Veiligheid, het versterken van het netwerk van bedrijven, onderwijs en overheden en op de lange termijn het ondersteunen van defensieproductiesystemen, zo mogelijk grensoverschrijdend.

In juni 2025 komt een beleidsbrief van het Rijk over 'een weerbare samenleving'. De samenleving moet ook onder moeilijke omstandigheden door kunnen functioneren en in staat zijn Defensie te helpen de militaire paraatheid te versterken. We zien – in lijn met waar het Rijk ons toe oproept – noodzaak om de komende periode nog eens kritisch te kijken naar de weerbaarheid van onze organisatie. Zijn wij bijvoorbeeld goed voorbereid op eventuele incidenten, hebben we de crisisorganisatie goed staan, hebben we een goed beeld van onze taken en verantwoordelijkheden (bijvoorbeeld ten aanzien van civiele ondersteuning van de krijgsmacht en weerbare economie) en is de vitale infrastructuur die wij beheren op orde? Mogelijk leidt dit tot een extra programmalijn.

Wat is ervoor nodig

Onze betrokkenheid bij de defensieopgaven is geheel nieuw. We moeten dit nieuwe aandachtsgebied verkennen en opbouwen. We doen dit niet alleen. We zoeken de samenwerking binnen de provincie met organisaties uit onderwijs (MBO-WO), bedrijfsleven & branches en economic boards. Ook blijven wij ons inzetten voor frequent contact tussen Defensie, bewoners en gemeenten. In dit kader blijven wij invulling geven aan de rol die Defensie ons ook heeft gevraagd, die van regionaal aanspreekpunt.

We hebben al een economische propositie ('productie', 'service' & 'innovatie') gemaakt die namens het bedrijfsleven op 6 maart 2025 aan staatssecretaris Tuinman is aangeboden. Daarnaast organiseren we op 3 juli 2025 een defensiesymposium voor het bedrijfsleven waarin contacten leggen en het voorbereiden en sluiten van contracten centraal staat. Verder ondersteunen we waar nodig de toetreding van nieuwe bedrijven tot de zogenoemde 'defensie ecosystemen' waarin ontwikkeling, testen, produceren en onderhouden van producten voor Defensie zo veel mogelijk zijn geïntegreerd. Een en ander mede naar aanleiding van uw motie 'Stimuleren van de Defensie-industrie en Innovatie'.

We stellen voor om voor de personele inzet, communicatie en onderzoeksmiddelen van het meerjarenprogramma nationale veiligheid in totaal € 700.000 incidenteel beschikbaar te stellen over de periode 2025 tot en met 2027. Dit is aanvullend op de middelen die vorig jaar beschikbaar zijn gesteld. Daarnaast houden we binnen de brede reservering voor cofinanciering rekening met mogelijke koppelkansen. Dan gaat het bijvoorbeeld om gebiedsprogramma's ten behoeve van het bedrijfsleven of een programma-aanpak via OostNL in het landsdeel Oost.

We stellen daarnaast voor om incidenteel € 300.000 beschikbaar te stellen voor de verkenning naar de weerbaarheid van onze organisatie en om eventuele voorstellen op dit punt voor te bereiden.

Innovatie

Aanleiding

Voor een toekomstbestendige economie is innovatie cruciaal, vooral gezien de huidige geopolitieke ontwikkelingen. Nederland en Europa moeten minder afhankelijk worden van landen buiten Europa voor grondstoffen, producten en diensten. De EU heeft het Competitive Compass gepubliceerd met aanvullende maatregelen om de economische concurrentiepositie van Europa te versterken. Overheden moeten blijven investeren in innovatie voor een duurzame, concurrerende en welvarende toekomst. In Overijssel is de hightech maakindustrie een belangrijke motor voor innovatie. Dat geldt in het bijzonder voor de fotonica- en chiptechnologiesector in Twente, zoals aangestipt in de motie fotonica/chiptech. Ook in de andere regio's is een extra inspanning van het mkb op innovatie nodig vanwege digitalisering (AI, veiligheid), verduurzaming en verhoging van de arbeidsproductiviteit.

Wat willen we bereiken?

Met een gericht programma voor innovatie en het verspreiden van kennis willen wij de samenwerking op het gebied van digitalisering, verduurzaming en arbeidsproductiviteit tussen onderwijs- en onderzoeksinstituten en het bedrijfsleven versterken. We intensiveren de samenwerking met andere provincies zoals Noord-Brabant en Gelderland om het innovatie-ecosysteem in Overijssel uit te bouwen voor kansrijke waardeketens en technologie, waaronder fotonica/chiptech.

Wat is ervoor nodig

Overijssel heeft een mkb-ondersteuningsstructuur met eerstelijns loketten (Kennispoort, Novel-T en Ondernemingshuis Stedendriehoek) en ontwikkelingsmaatschappij OostNL. We zetten extra in op onze fondsen. Hierover is een separaat speerpunt geformuleerd. We werken aan een ontwikkelprogramma en investeringsstrategie fotonica/chiptechnologie. De motie fotonica/semicon vraagt om een visie hoe de fotonica- en chiptechnologie-industrie in Overijssel te versterken en wat hiervoor wanneer nodig is. Aanvullende middelen zijn nodig voor personele inzet van uitvoeringspartners, zoals OostNL, Novel-T en Chiptech Twente. Wij stellen voor om jaarlijks incidenteel € 650.000 beschikbaar te stellen voor het continueren van onze inzet op innovatie en fotonica in de jaren 2026 en 2027.

Weerbare arbeidsmarkt

Aanleiding

De arbeidsmarkt in Overijssel kampt met een structurele krapte door dubbele vergrijzing en bezuinigingen op onderwijs, terwijl maatschappelijke opgaven zoals de energietransitie de vraag naar arbeid verder laten toenemen. De arbeidsproductiviteit is cruciaal voor concurrentiekracht en economisch verdienvermogen, maar stagneert en blijft achter bij het nationale gemiddelde. Dit vraagt om gerichte maatregelen om arbeidsproductiviteit te verhogen en sociale innovatie te stimuleren, zodat bedrijven personeel kunnen aantrekken en behouden.

Wat willen we bereiken

Om arbeidsproductiviteit te verbeteren, moeten zowel werkprocessen worden aangepast (bijvoorbeeld door technologie) als de inzetbaarheid van arbeidskrachten worden vergroot via initiatieven zoals Leven Lang Ontwikkelen. Sociale innovatie speelt hierin een sleutelrol:

vernieuwing van de arbeidsorganisatie en maximale benutting van talenten, zoals gedefinieerd door de Sociaal-Economische Raad (SER). Door bedrijven aantrekkelijk te maken voor nieuw en bestaand personeel, draagt sociale innovatie bij aan goed ondernemerschap en een gezond werkklimaat.

Wat is ervoor nodig

We zetten in op een arbeidsmarkt die met sociale innovatie tijdig inspeelt op de personeelkrapte en uitdagingen rondom arbeidsproductiviteit. Bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen worden uitgenodigd om initiatieven te ontwikkelen die bijdragen aan een slimme en schone economie en sociale innovatie. Wij willen deze inzet ondersteunen door het verstrekken van subsidies voor de voorbeeldfunctie van innovatieve bedrijfsvoering en collectieve leerkringen voor mkb-bedrijven.

Fondsen

Aanleiding

De investeringsfondsen van Overijssel doen het goed. Deze fondsen zijn belangrijk voor onze provinciale doelen: ze versnellen verduurzaming, jagen innovatie aan, creëren werkgelegenheid en versterken onze leefomgeving. De meeste fondsen hebben (bijna) al hun middelen geïnvesteerd. Door huidige marktontwikkelingen duurt het langer voordat projecten resultaten opleveren en investeringen zich terugverdienen of op verantwoord moment verkocht kunnen worden. Zonder extra geld kunnen de fondsen onvoldoende nieuwe projecten oppakken. Daarmee verliezen ondernemers hun vertrouwen in ons als financieringspartner. Ook missen we provinciale slagkracht en kansen voor een grotere maatschappelijke impact in onze provincie.

We hebben eind vorig jaar besloten om twee verkenningen uit te voeren naar een revolverende inzet van middelen voor nieuwe opgaven: één voor grote maatschappelijke opgaven, en één voor het landelijk gebied. De verkenningen moeten laten zien of een revolverende inzet van middelen via fondsen meerwaarde heeft. In de vorige perspectiefnota hebben we toegezegd een verkenning te doen naar een fonds voor circulaire economie. Deze verkenning is uitgevoerd. De uitkomst is dat een nieuw provinciaal fonds voor alleen circulaire aanvragen niet voldoende meerwaarde biedt. Landelijk zijn er ontwikkelingen gaande en onze bestaande fondsen bieden al mogelijkheden voor circulaire aanvragen. Samen met de fondsbeheerders gaan we wel kijken of er aanpassingen in de kaders nodig zijn om meer circulaire aanvragen te financieren.

Wat willen we bereiken

Met sterke fondsen kan de provincie:

1. Maatschappelijke uitdagingen doelgericht aanpakken
2. Meer waarde halen uit projecten, zowel maatschappelijk als financieel
3. Een duurzamere en innovatievere samenleving opbouwen
4. Door revolverend te investeren ons geld behouden voor toekomstige investeringen
5. Een betrouwbare partner blijven voor ondernemers en organisaties

De provincie helpt en stimuleert. We maken investeringen mogelijk die de markt alleen niet zou doen, maar die wel belangrijk zijn voor onze lange termijn doelen. Door ons publieke geld slim in te zetten, trekken we ook private investeerders aan en bereiken we meer met minder middelen.

Onze bestaande fondsen lopen tegen grenzen aan:

- Het Energiefonds Overijssel (EFO) heeft vanaf 2028 te weinig geld om nieuwe projecten voor energiebesparing en CO₂-vermindering te financieren. We moeten ongeveer € 25-50 miljoen toevoegen om het fonds nog enkele jaren voldoende te laten investeren.

- Het Innovatiefonds Overijssel (IFO) kan vanaf 2026 alleen nieuwe investeringen doen als het eerst bestaande investeringen verkoopt. Om startende en groeiende bedrijven te blijven steunen, is € 5-15 miljoen extra nodig.
- De Herstructureringsmaatschappij Overijssel (HMO) merkt dat de investeringen die zij heeft gedaan met het geld van de provinciale corona-leningen (€ 17 miljoen) langzamer worden terugbetaald dan verwacht. Om te blijven investeren in werklocaties en binnensteden moeten we de bestaande leningen verlengen of omzetten naar aandelenkapitaal. Verlengen van de bestaande leningen heeft de voorkeur. Op termijn zou omzetten naar aandelenkapitaal een optie kunnen worden. Dit vraagt dan wel om aanvullende afdekking in de Algemene Financieringsreserve.
- Wadinko heeft extra middelen nodig om familiebedrijven te helpen met digitalisering, verduurzaming, opvolging en groei. Hiervoor vraagt zij om een nieuwe leningfaciliteit van € 10 miljoen van de provincie. Voor de financiering van nieuwe investeringen kan Wadinko dan gebruik maken van deze faciliteit. Om dit te realiseren is in principe geen budget nodig, als de ongebruikte dekking in de Algemene Financieringsreserve voor de huidige coronalening ter dekking van deze nieuwe lening kan worden ingezet.

Naast het versterken van bestaande fondsen onderzoeken we ook of nieuwe fondsen meerwaarde hebben:

1. Perspectiefonds Overijssel: Een fonds voor complexe, risicovolle projecten die bijdragen aan grote maatschappelijke opgaven. Hierbij zou het kunnen gaan om een omvang van € 50-150 miljoen.
2. Fonds Landelijk Gebied: Een fonds om de leefbaarheid en economische kracht van het platteland te versterken. Hierbij zou het kunnen gaan om een omvang van € 40-80 miljoen.

We informeren u voor behandeling van de Perspectiefnota over de uitkomsten van de verkenningen. Als blijkt dat één of beide nieuwe fondsen waardevol zijn, willen we hiervoor geld gebruiken uit de middelen die voor versterking van de fondsenstructuur zijn gereserveerd.

Wat is ervoor nodig

We stellen bij deze Perspectiefnota voor om € 30 miljoen te reserveren in de Algemene Reserve Kwaliteit van Overijssel voor het versterken van onze fondsen. In de komende jaren willen we positieve resultaten uit de provinciale jaarrekeningen en eventuele extra rente- en dividendinkomsten gebruiken om de fondsen verder te versterken. Het gereserveerde geld wordt pas na goedkeuring door Provinciale Staten beschikbaar gemaakt voor specifieke investeringen in fondsen, door het over te hevelen naar de Algemene Financieringsreserve. In Statenbrieven over de uitkomsten van verkenningen lichten we uw rol toe bij de eventuele oprichting van nieuwe fondsen, volgens de Kadernota Verbonden Partijen. Ons doel is om nieuwe fondsen uiterlijk in 2027 operationeel te hebben. Bij het oprichtingsbesluit vragen we u definitief om middelen vrij te maken vanuit de Algemene Financieringsreserve.

Onze sociale samenleving

Opgave

Een samenleving waarin iedereen mee kan doen, vormt de basis voor de leefbaarheid van Overijssel. We werken op veel gebieden samen met inwoners, gemeenten en maatschappelijke partners. Dat doen we onder andere met de extra investeringen vanuit het coalitieakkoord. Deze zijn vrijwel allemaal in gang gezet.

Op basis van de Tussenbalans en de hieronder beschreven trends en ontwikkelingen, hebben we zes speerpunten geformuleerd. Hier zetten we de komende periode extra op in.

Trends en ontwikkelingen

Een sterke democratie en een sterk bestuur zijn nodig om de grote maatschappelijke opgaven op te pakken. Het provinciaal bestuur vervult een belangrijke rol in de verbinding tussen opgaven, uitvoering en bijbehorende partners.

De urgentie om de weerbaarheid van het openbaar bestuur te versterken en ondermijning aan te pakken is alleen maar toegenomen. Zorgelijk is dat incidenten steeds meer op de persoon zijn gericht en dat ambtsdragers dit steeds vaker als ernstig ervaren. We gaan daarom in deze coalitieperiode een Overijsselse norm weerbare overheid opstellen.

We zien dat gemeenten moeite hebben om voldoende capaciteit vrij te maken en kennis op te bouwen om ondermijning aan te pakken. Hier ligt nadrukkelijk een ondersteunende rol voor de provincie om gemeenten te helpen in de strijd. Een sterk bestuur in Overijssel dat omziet naar elkaar.

We zien dat er veel op onze gemeenten af komt: een groeiend takenpakket, beperkte(re) financiële middelen en personeelstekorten. Vooral kleinere gemeenten hebben steeds meer moeite om de opgaven op te pakken. Deze gemeenten willen we helpen. Per opgave bekijken we of en hoe dat kan en gewenst is en of het binnen onze mogelijkheden past. Onze hulp kan bestaan uit bijvoorbeeld menskracht of het delen van kennis.

Onze opgaven vragen steeds vaker om goede regionale samenwerking tussen overheden en maatschappelijke partners. Binnen regionale, gemeentelijke en provinciale organisatie(s) vraagt dit om een nieuwe oriëntatie.

De ontwikkelingen op gebied van kunstmatige intelligentie (AI) gaan snel. Het inzetten van toepassingen voor maatschappelijke opgaven vraagt wat van interne organisatie, o.a. toekomstbestendige informatiehuishouding, toekomstbestendig inrichten en digitale vaardigheden.

Om haar ambities te realiseren, voert de provincie ook gerichte lobby richting het Rijk en de Europese Unie, op basis van een geprioriteerde lobbyagenda met als thema's mobiliteit, landbouw en natuur, wonen, water, en regionale economie. Ook de lobby-inzet in het kader van 'Elke regio telt' blijft belangrijk, bijvoorbeeld voor de Rijkscultuurmiddelen die momenteel onevenredig verdeeld zijn over Nederland.

Opgaven vragen om in samenhang te worden opgepakt en dit vraagt om investeren in onderlinge samenwerking. De toegenomen aandacht van het Rijk voor de regio en de grote opgaven die in de regio moeten worden opgepakt (o.a. woningbouwopgave en toekomst platteland) brengt besturingsvraagstukken mee.

Participatie en burgerberaad

Aanleiding

Aandacht voor en inzet op participatie is niet nieuw. De afgelopen decennia heeft de provincie al volop gedaan aan participatie en daar het nodige van geleerd. Met de in oktober 2024 vastgestelde Overijsselse participatievisie en -werkwijze bouwen we hierop voort en zetten we een volgende stap in het betrekken van de samenleving bij beleidsontwikkeling en de aanpak van grote maatschappelijke opgaven.

Wat willen we bereiken

Door participatie structureel te verankeren in onze beleidsterreinen, benutten we de kennis en ervaring van inwoners en stakeholders om gezamenlijk tot gedragen en duurzame oplossingen te komen. We blijven investeren in de doorontwikkeling van participatie binnen de organisatie en stimuleren kennisuitwisseling tussen betrokken partijen.

We zetten ons actief in om participatie een zichtbare en vanzelfsprekende plek te geven in de werkwijze van de provincie. De manier waarop Provinciale Staten de participatievisie en -werkwijze hebben omarmd, helpt ons hierbij. Voor het vervolg geldt dat Provinciale Staten nauw betrokken blijven bij de voortgang en uitvoering van de participatiewerkwijze. De Kopgroep Participatie pakt hierin een voortrekkersrol, onder andere door voor de Staten een

inspiratiedag over participatie te organiseren.

Wat is ervoor nodig

We willen transparant zijn naar participanten over hoe we werken en waar ze ons op kunnen aanspreken. Om dit bewustzijn te realiseren en te onderhouden, investeren we continue in bewustwording en vaardigheid bij medewerkers en leidinggevenden. Daarnaast is het essentieel dat het bestuur en het management dat uitvoering geeft aan de bestuurlijke besluitvorming en het bestuurlijk vastgesteld beleid het belang van participatie blijft benadrukken en dat participatieactiviteiten worden ondersteund en aangemoedigd. Deze aanpak hebben we ook juridisch geborgd in de participatieverordening die in januari door Provinciale Staten is vastgesteld.

Om de Overijsselse participatiewerkwijze verder te versterken, zal een continue inspanning nodig blijven. We stellen voor om hiervoor structureel €50.000 beschikbaar te stellen. Zo zorgen we ervoor dat participatie een vanzelfsprekend en integraal onderdeel van ons bestuur en beleid is (én blijft!).

Daarnaast is vanuit PS via een motie gevraagd om een procesvoorstel op te stellen voor het organiseren van een burgerberaad in Overijssel, om de kennis en ervaring uit de samenleving te benutten. In deze Perspectiefnota reserveren we € 800.000, zodat dit deze coalitieperiode door PS verder kan worden vormgegeven.

Ondermijning

Aanleiding

In Overijssel zijn (net als in de rest van Nederland) toenemende zorgen over ontwikkelingen die onze maatschappij ondermijnen. Met de beleidsnota Ondermijning hebben Provinciale Staten richting gegeven aan hoe we als provincie een bijdrage leveren aan de leefbaarheid en weerbaarheid in Overijssel. We zien twee aanvullende punten waar provinciale inzet noodzakelijk is:

- preventieve aanpak om jeugd weerbaar te maken, mede naar aanleiding van onze toezegging bij de behandeling van het Statenvoorstel Ondermijning in juli 2024.
- het vitaal houden van vakantieparken die dreigen niet meer vitaal te worden

Wat willen we bereiken

We willen dat elk kind op jonge leeftijd weerbaar wordt gemaakt tegen criminele invloeden. Uit onderzoek door Lysias komt naar voren dat er een stimulerende en ondersteunende rol ligt voor de provincie om gemeenten en onderwijsinstellingen te stimuleren dat Overijsselse jongeren tijdens hun basisschool- en/of middelbareschooltijd de lesmethoden krijgen aangeboden.

Net als in andere provincies zien we dat er ook vakantieparken zijn die nog niet geconfronteerd worden met ondermijning, maar die een verhoogd risico hebben hiermee te maken te krijgen. Dit zijn vaak parken die worden beheerd door verenigingen van eigenaren (VvE) die moeite hebben om zich goed te organiseren om eventuele dreigende verloedering of ondermijning tegen te gaan (denk aan huisvesting arbeidsmigranten, opkoop met crimineel geld, in stand houden voorzieningen). Om te voorkomen dat deze vakantieparken ook in de problemen komen is er een preventieve aanpak nodig.

Wat is er nodig

De primaire verantwoordelijkheid voor het weerbaar maken van jeugd en aanbieden van passend onderwijs ligt bij de onderwijsinstellingen en de gemeenten. Om te komen tot een gestructureerde aanpak is het behulpzaam als de provincie kan voorzien in capaciteit voor projectleiders voor coördinatie van het aanbod en een deel van de kosten voor het aanbieden van de lesmethoden voor haar rekening kan nemen. We stellen voor hier tot en

met 2027 € 200.000 per jaar beschikbaar te stellen. In de overige kosten moeten gemeenten voorzien.

De aanpak van nog net vitale vakantieparken richt zich op eigenaarsverenigingen die onvoldoende in staat zijn om in gezamenlijkheid een toekomstplan te maken en uit te voeren. De hulp wordt geboden in de vorm van een coach (vergelijkbaar met de erfcoach) in combinatie met de inhuur van externe expertise om bijvoorbeeld een meerjarig onderhoudsplan te maken, een verduurzamings- of verhuurplan. Doel is dat de parken weerbaarder worden en dat gemeenten gemakkelijker in gesprek kunnen met de vakantieparken. Gemeenten dragen parken voor waar zij zorgen over hebben en co-financieren de inzet. Uitgaande van het benutten van deze aanpak voor 15 parken tot en met 2025 stellen we voor € 255.000 beschikbaar te stellen.

Museale visie

Aanleiding

Het voorzieningenniveau in met name het landelijk gebied staat al geruime tijd onder druk. Musea maken deel uit van het voorzieningenniveau; zij vertellen vanuit de eigen invalshoek een deel van het totale verhaal van Overijssel. Het cultuur en erfgoed beleid is niet sectoraal ingestoken en dus ook niet specifiek op musea. We zien dat het museale veld in Overijssel in ontwikkeling is.

Wat willen we bereiken

Musea zijn onderdeel van het cultuuraanbod en het erfgoedverhaal in Overijssel. Musea spelen een rol bij het vertellen van het verhaal van de gemeente of de regio en dragen bij aan de aantrekkelijkheid van gemeenten. Door het 'nu' in relatie te brengen met het verleden, komt de geschiedenis tot leven en zijn locaties, voorwerpen en gebruiken beter te plaatsen in het heden.

Musea hebben een economisch effect door het aantrekken van bezoekers. Bezoekers verblijven vaak nog enige tijd in de plaats waar het museum gevestigd is en geven daar geld uit. Het voortbestaan van musea is vaak sterk afhankelijk van de inzet van vrijwilligers; daarmee hebben ze een verbindende werking in de samenleving. Voor vrijwilligers kan de inzet bij een museum de opstap zijn naar meer participatie in de maatschappij en soms zelfs naar (betaald) werk. Hier ligt een verbinding met vrijwilligersbeleid (onderdeel sociale kwaliteit) en arbeidsmarktbeleid.

Wat is ervoor nodig

De provincie vervult een regisserende rol bij het Erfgoedplatform, dat vanuit haar netwerk van erfgoedorganisaties zoals lokale musea desgewenst ondersteunt. Vanuit vrijetijdseconomie onderzoeken wij of (culturele en erfgoed) organisaties in Twente het profiel van Twente kunnen versterken door de industrialisatie in Twente als gezamenlijk thema te hanteren. Kleine erfgoedorganisaties waaronder musea kunnen een beroep doen op de subsidieregeling 'Verhaal van Overijssel wordt vervolgd'. De provincie heeft de Twentse Museumcoöperatie (Oyfo en de Museumfabriek) voorgedragen voor financiering van publieksactiviteiten vanuit de BIS (Basisinfrastructuur rijksfinanciering). De rol van de provincie in de financiering van musea beperkt zich op dit moment tot samen met de gemeente Zwolle subsidiëren van museum de Fundatie en een co-financieringsbijdrage aan Rijksmuseum Twente. De Fundatie beheert namelijk de provinciale kunstcollectie en geeft een publieke functie aan ons kasteel het Nijenhuis in Wijhe. In deze Perspectiefnota doen wij u het voorstel voor aanvullende financiering om deze functies van de Fundatie een stevige basis te geven.

In de motie 'Gezamenlijke ambities' die eind 2024 is aangenomen, zijn middelen beschikbaar gesteld om lokale musea te ondersteunen. De ambitie is om hiermee lokale musea toekomstbestendiger te maken door kennisdeling. Hierbij kan gedacht worden aan

een leerlijn of het laagdrempelig aanbieden van workshops, lezingen of andersoortige informatie en netwerkbijeenkomsten. Er moet nog nader bepaald worden hoe dit exact vormgegeven moet worden. De komende periode willen we mede daardoor meer zicht krijgen op het museale landschap, ook gezien de ontwikkelingen die dit landschap doormaakt in de provincie, om de behoeften en ontwikkelingen in beeld te brengen in relatie tot de genoemde motie en de eventuele provinciale rol.

Bibliotheken

Aanleiding

Een belangrijk uitgangspunt voor deze coalitieperiode is dat iedereen moet kunnen meedoen in Overijssel en zich veilig en thuis moet kunnen voelen. Bibliotheken spelen hierin een belangrijke rol als maatschappelijke ontmoetingsplek. Het Rijk herzielt de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob), waarbij een zorgplicht voor gemeenten en een toezichtstaak voor provincies wordt ingevoerd. In lijn met deze zorgplicht en het nieuwe bibliotheekconvenant 2024-2027 streven we naar een Overijssel waarin iedereen kan lezen, online kan meekomen en zich een leven lang kan ontwikkelen. Elke gemeente moet een volwaardige bibliotheek hebben: 'een goed bereikbare openbare bibliotheek die de hele breedte aan maatschappelijke functies aanbiedt en daarmee van belang is voor de lokale gemeenschap'.

Het gaat hier om de vijf bibliotheekfuncties die in de wet zijn vastgelegd:

1. het ter beschikking stellen van kennis en informatie
2. het bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie
3. het bevorderen van het lezen en het laten kennismaken met literatuur
4. het organiseren van ontmoeting en debat
5. het laten kennismaken met kunst en cultuur
6. Provincies ondersteunen lokale bibliotheken via provinciale ondersteuningsinstellingen (Rijnbrink in Overijssel) en houden toezicht op de uitvoering van de zorgplicht door gemeenten.

Wat willen we bereiken

We zien dat het netwerk tussen provincie, gemeenten, bibliotheken en Rijnbrink sterk is, maar de invoering van de zorgplicht en de financiële druk op gemeenten vragen wel extra aandacht. Door grote financiële druk op gemeenten komt het voorzieningenniveau en de spreiding van voorzieningen onder druk te staan. Maatwerk en aansluiting bij de lokale context zijn nodig om innovatie en professionalisering te borgen.

In het Bibliotheekconvenant 2024-2027 zijn afspraken gemaakt over de bijdrage van openbare bibliotheekvoorzieningen aan maatschappelijke opgaven: een geletterde samenleving, participatie in de informatiesamenleving en een leven lang ontwikkelen. Het Overijssels bibliotheekbeleid, vastgelegd in de Cultuur- en Erfgoedbeleid Overijssel 2025-2028 'Morgen wacht niet', richt zich op vier prioriteiten: volwaardige bibliotheekvoorzieningen in elke gemeente, vergroten van bereik en gebruik van bibliotheken, versterken van programmering rondom democratie en burgerschap, en ontwikkelen van basisvaardigheden en leesplezier.

Wat is ervoor nodig

Wij willen gemeenten stimuleren om de extra structurele rijksmiddelen voor bibliotheekwerk van €2,90 per inwoner ook echt ten goede te laten komen aan bibliotheken, om de nieuw opgebouwde bibliotheekcapaciteit voort te zetten, oog te hebben voor spreiding van voorzieningen en de bestaande bibliotheken te verbeteren. Gemeenten moeten na overleg met lokale bibliotheken in een meerjarenplan beschrijven hoe zij invulling geven aan de zorgplicht, rekening houdend met lokale omstandigheden.

Wij geven de komende periode extra impulsen aan bibliotheken of gemeenten om bij te

dragen aan de provinciale ambities. Dit doen wij door het delen van informatie, best practices en organiseren van gezamenlijke werksessies.

We hebben in de vorige periode geïnvesteerd in de robuustheid van bibliotheken. Op basis van de opbrengsten hiervan en de inzet van het netwerk van bibliotheken bepalen we of er meer nodig is. Professionalisering en inzet van vrijwilligers heeft in ieder geval onze aandacht. We onderzoeken hoe inwoners van kleine dorpen en kernen beter bereikt kunnen worden. Daarvoor leggen we verbindingen met andere provinciale beleidsterreinen zoals sociale kwaliteit en leefbaar platteland en maken we pilots mogelijk. We onderzoeken de inzet van bibliotheken op thema's als eenzaamheid en armoede en verkennen de rol van bibliotheken in democratie en burgerschap.

Informatiehuishouding op orde

Aanleiding

In de afgelopen jaren is binnen de provincie op verschillende momenten geïnvesteerd in de informatievoorziening. Veel van deze initiatieven waren ad hoc en gericht op de korte termijn. Dat heeft ons geholpen om door te kunnen, maar deze aanpak blijkt nu onvoldoende toekomstbestendig.

Door snelle technologische ontwikkelingen, geopolitieke spanningen en de toenemende behoefte aan digitale samenwerking staan we voor nieuwe uitdagingen. Daar komt bij dat wet- en regelgeving op het gebied van informatieveiligheid, privacy en risicobeheersing steeds strenger worden.

Ook onze interne toezichthouders en de accountant hebben aangegeven dat verbeteringen nodig zijn. Op basis van hun bevindingen hebben we een beter beeld gekregen van waar we staan. De conclusie is helder: we moeten onze informatievoorziening structureel en toekomstgericht aanpakken.

Onze systemen zijn kwetsbaar en toe aan vervanging. Processen en werkwijzen zijn nog onvoldoende vastgelegd en geborgd. Ook de digitale vaardigheden van medewerkers moeten verder worden versterkt.

Kortom: we staan voor een grote, maar noodzakelijke opgave om onze informatiehuishouding op orde te brengen – en daarmee de provincie klaar te maken voor de toekomst.

Wat willen we bereiken

Wij werken aan een aanpak die informatieveiligheid, beschikbaarheid en toegankelijkheid kunnen borgen. We willen op korte termijn aan de slag met o.a. de informatievoorziening rondom de Wet Bibob, het proces Burgemeestersbenoemingen en actieve openbaarmaking van informatie in het kader van de Wet open overheid (WOO). Bovendien voldoen we niet aan wet- en regelgeving, zoals de Archiefwet, de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en de NIS2-richtlijn. Zonder de gevraagde investeringen nemen de risico's op (bijvoorbeeld) datalekken, ongeautoriseerde toegang tot systemen en verlies van informatie toe.

Wat is ervoor nodig

Een belangrijke opgave voor de komende periode is het op orde brengen van onze informatiehuishouding. Daarbij richten we ons op een toekomstbestendige informatievoorziening. Dit doen we in samenhang met investeringen in digitale innovatie. Beide ontwikkelingen grijpen in elkaar en versterken elkaar.

- We starten met een aantal concrete acties, waaronder:
- *Bewustwording en cultuurverandering:* We willen dat alle medewerkers het belang van goede en veilige informatievoorziening erkennen en ermee aan de slag gaan. Het gaat hierbij niet alleen om techniek, maar ook om een andere manier van denken en werken binnen de organisatie.

- *Architectuur en governance*: We bouwen aan een stevige en toekomstgerichte informatiearchitectuur. Daarbij hanteren we het Three Lines Model, dat zorgt voor duidelijke verantwoordelijkheden, inzicht in risico's en goede beheersmaatregelen binnen onze organisatie.
- *Informatieveiligheid en informatiebeheer*: De digitale dreiging groeit. Daarom investeren we in systemen en processen die voldoen aan hoge eisen voor beveiliging en privacy. Tegelijk zorgen we dat informatie goed wordt beheerd: met duidelijke afspraken over hoe we data verzamelen, bewaren en duurzaam toegankelijk houden.
- *Leveranciers- en servicemanagement*: We verbeteren de samenwerking met externe partners, zoals SSC-ONS. De provincie blijft daarbij zelf aan het roer. Ook het servicemanagement moet beter, zodat digitale diensten betrouwbaar en efficiënt beschikbaar zijn voor onze medewerkers en partners.
- *Data management en risicobeheersing*: Een goede omgang met data is onmisbaar. We investeren daarom in een stevige infrastructuur voor veilige, integere en toegankelijke data. Daarnaast ontwikkelen we een strategie om risico's niet alleen op te vangen, maar ook actief te voorkomen.
- *Project- en Portfoliomanagement*: We willen onze projecten en investeringen goed kunnen plannen, volgen en sturen. Dat doen we met een duidelijke prioritering en een scherp beeld van de langetermijneffecten. Zo zetten we onze middelen effectief in.
- *Centrale regievoering en aanbevelingen*: Om dit alles goed aan te pakken, is centrale regie nodig. We zorgen dat alle onderdelen van onze informatievoorziening goed op elkaar zijn afgestemd en in samenhang worden uitgevoerd. Zo kunnen we niet alleen inspelen op veranderingen, maar ook zelf richting geven aan onze digitale ontwikkeling.

We weten dat de opgave groot is, maar nog niet exact hoe groot. Op basis van wat we nu weten, schatten we de totale opgave op ongeveer € 30 miljoen. We starten met de aanpak van de meest kwetsbare processen en systemen. In deze Perspectiefnota vragen wij u daarom om € 11 miljoen incidenteel te reserveren. Naar verwachting doen we in een volgende Perspectiefnota een voorstel voor aanvullende middelen. Via een Statenvoorstel informeren we u over de beoogde maatregelen, de planning en hoe we de € 11 miljoen inzetten.

Financiën

Budgettair perspectief

Budgettair perspectief

Introductie

Bij deze Perspectiefnota presenteren we een geactualiseerd budgettair perspectief. We borduren daarbij voort op het budgettair perspectief dat is gepresenteerd bij de Begroting 2025. Ten opzichte van die stand verwerken we verschillende mutaties, waarbij we onderscheid maken tussen niet-beïnvloedbare mutaties en beïnvloedbare mutaties. De bedragen in onderstaande tabellen zijn in duizenden euro's (x € 1.000).

Niet-beïnvloedbare mutaties

De niet-beïnvloedbare mutaties bestaat uit recente besluitvorming door uw Staten en verschillende autonome ontwikkelingen. Autonome ontwikkelingen zijn onontkoombaar, onvermijdbaar en onuitstelbaar. Het gaat bijvoorbeeld over de ontwikkelingen rondom het provinciefonds, inflatie, maar ook nieuwe wetgeving.

Beïnvloedbare mutaties

Daarnaast doen wij een aantal voorstellen die een financieel beslag leggen op de vrije ruimte. Hierbij maken we een onderscheid tussen de voorstellen die voortvloeien vanuit de speerpunten en overige voorstellen.

Eindstand budgettair perspectief

Na verwerking van alle ontwikkelingen en voorstellen is het budgettair perspectief (structureel en op totaal) sluitend. Er resteert vanaf 2029 structureel een saldo van € 0,6 miljoen. Vanaf 2027 is daarnaast incidentele ruimte in de jaarschijven. Voor de volgende Statenperiode staat naast deze ruimte ook nog € 30 miljoen gereserveerd. Er resteert een incidentele vrije ruimte van € 11,2 miljoen in de algemene reserve. Deze ruimte is direct aanwendbaar vanaf 2026. Het voorstel is om hiervan maximaal € 5 miljoen in te vullen met aanvullende ambities vanuit uw Staten. De overige ruimte verwachten we mogelijk nodig te hebben voor het opvangen een aantal toekomstige ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen lichten we nader toe onder 'ontwikkelingen en voorstellen'.

Budgettair Perspectief 2025-2029	Algemene reserve	2025	2026	2027	2028	2029
Ruimte structureel		45.066	13.290	6.172	2.289	604
Ruimte incidenteel		-45.066	-13.290	5.095	5.243	8.468
Ruimte totaal	11.150	-	-	11.267	7.532	9.072

Structureel budgettair perspectief

Structurele mutaties	Algemene reserve	2025	2026	2027	2028	2029
Beginstand conform Begroting 2025		36.448	12.777	8.529	4.721	4.721
Recente besluitvorming		-3.527	1.057	1.057	1.057	1.057
Monitor Overijssel 2024-II		1.057	1.057	1.057	1.057	1.057
Jaarrekening 2024		-4.584				
Algemene financiële ontwikkelingen		14.374	19.153	16.288	15.213	13.369
Accres Provinciefonds			6.000	5.500	4.500	4.500
Motorrijtuigenbelasting		3.900	16.900	16.900	16.900	16.900
Indexeringen			-10.320	-12.120	-12.100	-12.150
Indexering openbaar vervoer			-600	-600	-600	-2.500
Vrijval buffers indexeringen		2.554	2.653	2.098	2.023	2.129
CAO 2025-2026		-1.200	-1.420	-1.430	-1.450	-1.450
Dividend Enexis		9.120	5.940	5.940	5.940	5.940
Algemene financiële voorstellen		-	-15.000	-15.000	-15.000	-15.000
Reservering incidenteel → structureel			-15000	-15000	-15000	-15000
Autonome ontwikkelingen		-1.514	-2.679	-2.684	-1.684	-3.059
Verhoging bijdrage BIJ 12		-585	-635	-635	-635	-635
Afschaffing faunaleges			-560	-560	-560	-560
Capaciteit natuurbeheer en faunabeheer		-55	-220	-220	-220	-220
Wet open overheid		-282	-282	-282	-282	-282
Digitale toegankelijkheid en webredactie		-140	-140	-140	-140	-140
Capaciteit toezicht Wet natuurbescherming		-202	-202	-202	-202	-202
Omgevingsdienst IJsselland		-250	-250	-250	-250	-250
Kosten wateraanvoer KadH			-90	-90	-90	-90
Overdracht N766				130	130	130
Bediencentrale				-135	-135	-135
Zwartewaterbrug					1000	-375
Overhead personeelsmutaties			-300	-300	-300	-300
Financiële voorstellen vanuit speerpunten		-595	-1120	-1120	-1120	-1120
Capaciteit landbouw en grondzaken		-520	-520	-520	-520	-520
Instandhouding houtopstanden		-25	-100	-100	-100	-100
Participatie		-50	-50	-50	-50	-50
Museum de fundatie			-450	-450	-450	-450
Overige voorstellen		-120	-898	-898	-898	-898
Monitoring van natuur			-508	-508	-508	-508
Impuls GBDA niet agrariërs			-150	-150	-150	-150
Dienstauto's toezichthouders		-120	-240	-240	-240	-240
Overige mutaties		-	-	-	-	1.534
Toevoegen jaarschijf						1.534
Stand na verwerking voorstellen		45.066	13.290	6.172	2.289	604

Incidenteel budgettaire perspectief

Incidentele mutaties	Algemene reserve	2025	2026	2027	2028	2029
Beginstand conform begroting 2025	23.049	-36.448	-6.705	-6.296	5.373	5.373
Recente besluitvorming	52.036	3.527	-	-189	-	-
Monitor Overijssel 2024-II	25.184	-1.057	0		0	0
Motie gezamenlijke ambities	-7.099					
Jaarrekening 2024	33.951	4.584	0	-189	0	0
Algemene financiële ontwikkelingen		9.805	23.315	3.265	3.535	3.585
Indexeringen		-	-400	-500	-350	-300
CAO 2025-2026		-275	-245	-195	-75	-75
Rentebaten		4.000	20.000			
Dividend Enexis		6.080	3.960	3.960	3.960	3.960
Algemene financiële voorstellen		19.209	15.000	15.000	-	-
Reservering incidenteel → structureel			15.000	15.000		
Vrijval reserve BCF		8.810				
Vrijval bufferreserve Eur programma's		5.399				
Vrijval reserve openbaar vervoer		10.000				
Bijstorting risicoreserve		-5.000				
Autonome ontwikkelingen		-10.500	-10.243	-4.060	-2.465	110
Herstelmaatregelen rietmoeras Drontermeer			-1500			
Faunabeheereenheid			-195	-195	-195	-195
Inzet preventieve gemeenten		-100				
Intensivering inzet stikstof en VTH		-400	-1420	-1365	-1200	
Indexeringskosten project sluis Kornwederzand			-778			
Overdracht N766			-1250			
Zwartewaterbrug					-1000	375
Hoogovenslakken N377			-1500			
Grote beheeropgave KAdH		-4400	-3450	-2350		
Schadedossier KAdH		-2900				
Woonparken Techbase		-2700				
Overhead personeelsmutaties			-150	-150	-70	-70
Intensivering vanuit speerpunten		-102.439	-1.956	-1.625	-1.000	-800
Toekomst voor ons platteland		-2.084	-56			
Capaciteit landbouw en grondzaken		-200	-200	-200	-200	
Instandhouding houtopstanden		-25	-200	-175		
DPRA					-600	-600
Kaderrichtlijn water		-25	-100	-200	-200	-200
Wonen		-15.000				
Versnellen actieplan verkeersveiligheid		-5.000				
Invulling motie fotonica/semicon			-650	-650		
Nationale veiligheid		-250	-550	-200		
Gebiedsaanpak KAdH		-3.000	-200	-200		
Net vitale vakantieparken		-255				
Aanpak preventie jongeren		-600				
Inrichting informatiehuishouding		-11.000				
Fondsen		-30.000				
Cofinanciering		-35.000				

Incidentele mutaties	Algemene reserve	2025	2026	2027	2028	2029
Overige voorstellen		-4.806	-5.050	-1.000	-200	-200
Reservering overbruggingsjaar 2028	-15.000					
Reservering budget PS						
Burgerberaad			-800			
Indexering gescheperde schaapskuddes		-1.056				
Monitoring van natuur		-250	-250			
Beheerplannen			-200	-200		
Bossenstrategie			-3.000			
Toekomstgerichte erven niet agrariërs			-200	-200	-200	-200
Wolven preventie		-300	-600	-600		
Ondersteuning amateurkunst		-200				
Uitvoering windbeleid		-3.000				
Overige mutaties		76.586	-27.651	-	-	400
Toevoegen jaarschijf						400
Mutaties vrije ruimte Algemene Reserve	-48.935	76.586	-27.651			
Stand na verwerking voorstellen	11.150	-45.066	-13.290	5.095	5.243	8.468

Ontwikkelingen en voorstellen

Recente besluitvorming en toevoegen jaarschijf

Recente besluitvorming

Het budgettair perspectief actualiseren we met de begroting 2025 als beginstand. De besluitvorming die sindsdien is genomen (Monitor Overijssel 2024-II en Jaarrekening 2024) hebben we verwerkt. Voor het grootste deel bestaat het effect uit het jaarrekeningresultaat.

Toevoegen jaarschijf 2029

Elk jaar kijken we vier jaar vooruit en dus komt er elk jaar een nieuw jaar bij. De belangrijkste mutaties in 2029 ten opzichte van 2028 zijn het aflopen van een deel van het budget (€ 1,7 miljoen) voor de concessie Twente-ZHO (waarvoor in deze Perspectiefnota een separaat voorstel is opgenomen om deze structureel te maken) en een verhoging van het budget voor Natuurbeheer (€ 0,4 miljoen) vanwege de toename van het areaal, conform eerdere besluitvorming.

Algemene financiële ontwikkelingen

Accres provinciefonds

- Het accres van het provinciefonds ontwikkelt op basis van de ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product. Daarin zit een compensatie voor indexering en volumegroei. Zoals gebruikelijk verwerken we de accresontwikkeling alleen voor het eerstvolgende jaar (dat doen we ook met de indexeringen).
- Naar verwachting voert het Rijk vanaf 2026 ook het nieuwe verdeelmodel in. Op dit moment is niet duidelijk wat de financiële consequenties daarvan zijn. Wel verwachten we op basis van eerdere signalen dat het nieuwe verdeelmodel mogelijk negatief uitpakt voor Overijssel. Daar anticiperen we op in de ramingen.

- Het voorstel is om structureel € 4,5 miljoen extra inkomsten uit het provinciefonds te ramen. Omdat er naar alle waarschijnlijkheid sprake zal zijn van een ingroepad bij de invoering van een nieuwe verdeelmodel (wat betekent dat de effecten niet direct vanaf 2026 ingaan) ramen we voor 2026 en 2027 een iets hogere plus.

Motorrijtuigenbelasting

- Vanaf 2025 veranderen de belastingregels voor hybride en elektrische voertuigen. De korting op de MRB vervalt in 2025 gedeeltelijk en vanaf 2026 is er alleen nog sprake van een korting van 30% voor Elektrische voertuigen. Door deze regels vallen de inkomsten uit de opcenten op de MRB hoger uit.
- Het Rijk heeft bij de voorjaarsnota 2024 aangekondigd het effect van de korting van 30% volledig te vergoeden gedurende de periode dat de korting loopt (tot en met 2029). De komende periode moet het Rijk nog vaststellen hoe deze compensatie precies te verdelen over de provincies.
- De lagere korting en de compensatie geven voor de komende jaren zekerheid over de MRB-inkomsten. In totaal levert het naar verwachting vanaf 2026 structureel +/- € 17 miljoen extra inkomsten op. Dit bedrag bestaat uit drie onderdelen:
 1. Hogere MRB-inkomsten uit onze eigen provinciale opcenten.
 2. Hogere opbrengsten vanuit het provinciefonds doordat de MRB-inkomsten van alle provincies daarin worden verevend (en wij per netto meer ontvangen).
 3. De compensatie van het Rijk, die ook via het provinciefonds zal worden uitgekeerd.
- De inkomsten uit de MRB kunnen in principe structureel worden geraamd. Hierbij is wel een aantal onzekerheden. De inkomsten kunnen teruglopen door een afname van elektrische auto's, de compensatie is niet gegarandeerd na 2029 en het Rijk doet onderzoek naar de vormgeving van de autobelastingen.

Indexeringen

Tegenover bovenstaande baten (en met name de inflatiecorrectie van het provinciefonds) staan de extra lasten door hogere inflatie.

- Voor algemene inflatiecorrectie baseren we ons op de HICP, zoals geraamd door het CPB. Deze is voor dit jaar geraamd op 3%. We stellen voor om, in het licht van het realiseren van efficiëntie binnen de begroting, voor een deel van de budgetten een inflatiecorrectie toe te passen van 1,5%. Dit levert naar verwachting een besparing op van € 2 miljoen structureel. Op een aantal budgetten is indexering onvermijdelijk vanwege automatische correcties in lopende contracten. Dit levert per saldo een effect op van structureel +/- € 8,25 miljoen.
- Voor de inflatiecorrectie op de OV-begroting werd afgelopen jaren gerekend met een 5-jaars gemiddelde van de OV-index. Het voorstel is om over te stappen naar een jaarlijkse indexering. Er is een inhaalslag nodig om in te lopen op het 5-jaars gemiddelde. Dit levert een structureel effect op van +/- € 2,5 miljoen vanaf 2029. Deze aanpassing hangt samen met het opheffen van de reserve OV (zie toelichting analyserapport reserves en toelichting financiële ontwikkeling OV).
- De afgelopen jaren hebben we gewerkt met buffers voor inflatie, vanwege zeer hoge en volatiele inflatieontwikkelingen. Het voorstel is om deze buffers weer af te schaffen en over te stappen op de reguliere systematiek, waarbij benodigde inflatiecorrecties bij de Perspectiefnota worden geïnventariseerd. Er resteert circa structureel +/- € 2 miljoen in deze buffers.
- De personeelslasten ontwikkeling zich op basis van de laatste CAO. Daarbovenop is rekening gehouden met een inflatiecorrectie vanaf 1 juli 2026. Vorig jaar is al rekening gehouden met een CAO-stijging. Deze is gesaldeerd met de ontwikkeling die we bij deze Perspectiefnota verwerken. Het structurele effect komt daarmee uit op -/- € 1,2 miljoen in 2025 oplopend naar -/- € 5,35 miljoen vanaf 2027. Daarnaast is er

ook een incidenteel effect fluctuerend tussen -/- € 0,3 en -/- € 0,6 miljoen per jaar.

Rentebaten

- De verwachte rentebaten over 2025 vallen naar verwachting € 4 miljoen hoger uit. Deze verwerken we incidenteel in het budgettair perspectief.
- Jaarlijks ramen we de rentebaten één jaar vooruit. De rentebaten voor 2026 schatten we in op incidenteel +/- € 20 miljoen. Deze nemen we als incidenteel bedrag mee in het budgettair perspectief.
- Op dit moment bouwen we een structureel renderende leningenportefeuille op. Op termijn geeft dat de mogelijkheid om ook structurele rentebaten te gaan ramen. In het nieuwe verdeelmodel van het provinciefonds wordt naar verwachting rekening gehouden met een rendement op het Eigen Vermogen. Dit rendement zal naar verwachting afhankelijk worden gemaakt van de 10-jaars staatsrente. Het betekent dat als de rente daalt, wij meer inkomsten uit het provinciefonds ontvangen en andersom. Het voorstel is om, zodra de nieuwe verdeelsystematiek bekend is, op basis van die systematiek de structurele rentebaten in onze begroting te ramen. Deze post vormt dan een communicerend vat met de inkomsten uit het provinciefonds.

Dividenden

- Het resultaat van Enexis valt de komende jaren hoger uit. Dit heeft onder andere te maken met de aanpassing van de WACC. Dit leidt tot een hoger dividend.
- In de tweede monitor was al aangekondigd dat de winst in 2024 en daarmee de dividenduitkering in 2025 hoger zal uitvallen dan begroot. Dit levert een positief resultaat op van +/- € 15,2 miljoen.
- Voor de komende jaren zal de winst en daarmee het dividend ook hoger uitvallen. De dividenduitkering wordt wel gemaximeerd. Ten opzichte van onze ramingen kan er € 9,9 miljoen extra inkomsten worden geraamd. We ramen 60% van deze inkomsten structureel en 40% incidenteel. Dit levert daarmee een effect op voor het budgettair perspectief van +/- € 6 miljoen structureel en +/- € 3,9 miljoen incidenteel.

Algemene financiële voorstellen

Reservering voor traject structurele begroting

We maken deze periode werk van het op orde brengen van onze structurele begroting. De afgelopen coalitieperiodes hebben we veel langjarig beleid gedekt met incidentele middelen. Gemiddeld gezien ging het om circa € 30 miljoen aan terugkerende incidentele uitgaven per jaar. Mede in het kader van uw motie 'Wie nu leeft wie nu zorgt' stellen we voor eraan toe te werken om 2/3e van de langlopende incidentele budgetten te voorzien van structurele dekking. Bij deze Perspectiefnota stellen we voor om voor dit traject alvast een structurele reservering te maken van € 15 miljoen. Dit kunnen we doen vanwege de ontwikkelingen rond de Motorrijtuigenbelasting en het dividend van Enexis.

Om tot concrete keuzes en voorstellen te komen brengen we dit najaar onze taken nader in beeld. Daarvoor maken we analyses langs drie lijnen:

1. De (historische) financiën: hoe ziet de verdeling structureel/incidenteel er momenteel uit en welke taken hebben we de afgelopen jaren langjarig incidenteel gedekt?
2. De beleidsvrijheid van onze taken: in hoeverre kent de betreffende taak een wettelijke grondslag en in hoeverre is sprake van beleidsvrijheid?
3. De actuele dynamiek: welke ontwikkelingen en maatschappelijke vraagstukken zijn er, die relevant zijn voor (de prioritering in) onze rol en taken?

Bij volgende Perspectiefnota komen we bij u terug met de resultaten van dit traject. Graag zetten we dan een impactvolle stap in de concrete uitwerking en leveren we inzicht voor eventuele keuzes in de volgende coalitieperiode. Daarnaast onderzoeken we in aanloop naar de Perspectiefnota volgend jaar hoe we aanvullende structurele ruimte kunnen creëren. De

reservering van € 15 miljoen is naar verwachting nog niet genoeg om onze volledige ambitie voor deze periode te realiseren.

Het voorstel is de structurele reservering te doen vanaf 2026. Indien we deze ruimte in 2026 of 2027 inzetten, zullen daartegenover incidentele programmabudgetten vrijvallen. Daarom is het voorstel tot die tijd de structurele ruimte in 2026 en 2027 incidenteel te benutten.

Daarnaast stellen we voor om de overbruggingsjaar 2028 incidenteel € 15 miljoen te reserveren, voor de continuering van incidentele programma's aan het begin van de volgende coalitieperiode.

Analyserapport Reserves

In het afgelopen jaar heeft naar aanleiding van het Rekenkamerrapport over de reserves een uitgebreide analyse plaatsgevonden naar de provinciale reserves. Dat analyserapport is vorig jaar met u gedeeld en dit voorjaar bent u tijdens een informatiesessie al geïnformeerd over de concrete voorstellen die daaruit voortvloeien. Zoals eerder aangegeven, verwerken we de voorstellen bij deze Perspectiefnota. Op hoofdlijnen betekent het voorstel dat een aantal reserves komen te vervallen. Dit komt vooral omdat we voorstellen decentrale risicoreserveringen zoveel mogelijk te centraliseren.

De vrijval die we bij deze Perspectiefnota verwerken, bestaat uit:

- Vrijval reserve BTW compensatiefonds (€ 8,8 miljoen)
- Vrijval risicobuffer Europese Programma's (€ 5,4 miljoen)
- Vrijval reserve Openbaar Vervoer (€ 30 miljoen)

Doordat we de risico's omtrent OV en Europese programma's toevoegen aan de berekening van het weerstandsvermogen, hebben we berekend in hoeverre de ratio toereikend blijft. Er is een aanvullende storting in de Algemene Risicoreserve benodigd van € 5 miljoen om de ratio op 1,4 te houden. Daarbij zijn we ervan uitgegaan dat de vrije ruimte in de Algemene Reserve grotendeels nodig is voor o.a. aanvullende ambities en toekomstige ontwikkelingen. De overige vrijvallende middelen (€ 39,2 miljoen) zijn onderdeel van de integrale afweging. Daarbinnen is het voorstel gedaan om € 20 miljoen van de vrijvallende middelen vanuit de reserve OV te benutten voor de nog te dekken elektrificatie van de Spoorlijnen. Zie daarvoor ook de separate toelichting over de financiële ontwikkelingen omtrent het Openbaar Vervoer.

Algemene Financieringsreserve

Als onderdeel van de analyse op de provinciale reserves zijn de spelregels omtrent de Algemene Financieringsreserve tegen het licht gehouden. Voor de Algemene Financieringsreserve (AFR) is het huidige beleid dat we onze financiële vaste activa (verstrekke participaties en leningen) voor 100% financieren vanuit de AFR (dus met eigen vermogen). Wij stellen nu voor om voor de te verstrekken leningen de verplichting van 100% financiering los te laten en uit te gaan van de looptijd en het risicoprofiel van de lening. De 100% financiering van participaties (aandelen, agio) wijzigen we niet. Al onze participaties zijn nu voor 100% AFR-gefinancierd, met uitzondering van de participatie Enexis.

Op basis van de nieuwe spelregels zou er € 15 miljoen minder dekking binnen de AFR nodig zijn voor lopende verstrekte leningen. Daar staat tegenover dat onze participatie in Enexis als enige nog niet 100% afgedekt is (er resteert een opgave van € 16 miljoen). Het voorstel is om deze ontwikkelingen tegen elkaar weg te strepen. Daardoor vallen er geen middelen vrij vanuit de AFR.

Een uitgebreide motivatie en een nadere toelichting op de spelregels is opgenomen in bijlage IV van het Statenvoorstel.

Autonome ontwikkelingen (Structureel)

Verhoging bijdrage BIJ12 - € 635.000 structureel

BIJ12 is een uitvoeringsorganisatie van de provincies. Op de begroting 2025 van BIJ12 is een aantal ontwikkelingen, die vragen om een extra bijdrage van de provincies. Het voorstel is om vanaf 2025 structureel € 585.000 beschikbaar te stellen, oplopend naar € 635.000 vanaf 2026.

1. Binnen BIJ12 is de afdeling Natuurinformatie en Natuurbeheer verantwoordelijk voor het versterken van de kennis en informatiepositie op het gebied van natuur en natuurbeheer. In de vastgestelde BIJ12 begroting 2025 is een aantal kostenverhogingen doorgevoerd. De kosten voor Nationaal Databank Flora en Fauna (NDFF) neemt landelijk toe vanwege indexering en extra eisen, Daarnaast is er een toenemende vraag voor data en expertise natuurbeheer, ICT voorzieningen particuliere natuurbeheerders, een uitbreiding van auditoren. Tot slot stijgen de verwachte kosten voor het verbeterprogramma monitoring van natuurinformatie. In totaal gaat het om een structurele kostenstijging van € 3 miljoen. Wij dragen € 285.000 van deze kosten.
2. Er is sprake van een groei en bijbehorende kostenstijgingen van de gemeenschappelijke beheerorganisatie (GBO) van BIJ12. De aanschaf, het onderhoud en de doorontwikkeling van applicaties vraagt om extra capaciteit en middelen. Ook zijn de kosten voor licenties gestegen. Deze kostenstijging is niet op te vangen binnen bestaande budgetten. Het aandeel van Overijssel in de kostenstijging bedraagt € 300.000.
3. Op dit moment onderhoudt Stichting LISA het Landelijk informatiesysteem arbeidsplaatsen. Dit vestigingenregister is essentieel voor Overijssel en bevat data over bedrijven en instellingen. Vanaf 1 januari 2025 gaat het register over naar BIJ12, inclusief de jaarlijkse enquête en andere gecentraliseerde activiteiten. De kosten voor het systeem en het onderhoud ervan zijn opnieuw in kaart gebracht. Ons aandeel in de kosten valt € 50.000 per jaar hoger uit.

Afschaffing faunaleges - € 560.000 structureel

Als gevolg van de door uw Staten aangenomen motie (november 2024), verwachten we dat naast het afschaffen van de faunaleges, we meer verzoeken voor schade zullen honoreren. Dat betekent dat de daarmee samenhangende kosten vanaf 2025 zullen toenemen. Deze kosten bevatten niet ontvangen legeskosten, extra taxatiekosten, extra behandelkosten en extra tegemoetkoming schade. De verwachte kosten in 2025 zijn eenmalig gedekt. Het voorstel is om vanaf 2026 structureel € 560.000 beschikbaar te stellen. Op basis van de gerealiseerde cijfers over 2025 maken we bij de Perspectiefnota 2027 een nieuwe berekening.

Capaciteit natuurbeheer en faunabeheer - € 220.000 structureel

Op de thema's soortenbescherming, bestrijding van invasieve exoten, faunabeheer en plaagsoorten, waar we als provincie verantwoordelijk voor zijn, is er een toename van het werk. Deze extra inzet is het gevolg van maatschappelijke aandacht/zorg, bestuurlijke wensen en om invulling te geven aan wetgeving. Om aan deze groeiende opgaven te voldoen is aanvullende capaciteit nodig. Het voorstel is vanaf 2025 structureel € 55.000 beschikbaar te stellen, oplopend naar € 220.000 vanaf 2026.

Wet open overheid - € 280.000 structureel

De Wet open overheid (WOO) bevordert transparantie van overheidsinformatie. In Overijssel zijn 3 extra juristen nodig voor de afhandeling van WOO-verzoeken door de groeiende complexiteit en een toename in het aantal verzoeken. Het voorstel is vanaf 2025 structureel € 280.000 beschikbaar te stellen.

Digitale toegankelijkheid en webredactie - € 140.000 structureel

De provincie moet voldoen aan wetgeving voor privacy, security en digitale toegankelijkheid van de provinciale websites. Om te voldoen aan de wetgeving verplaatsen we alle websites naar het Umbraco-platform. Het doel is om de komende twee jaar alle 70 communicatieve websites over te hevelen en centraal te beheren. Een groot deel van de hiervoor benodigde

middelen dekken we vanuit besparingen op externe hosting. Het voorstel is om vanaf 2025 structureel € 140.000 beschikbaar te stellen.

Capaciteit toezicht Wet natuurbescherming - € 200.000 structureel

Wij ontvangen sinds 2019 grotere aantallen handhavingverzoeken ten aanzien van de wet natuurbescherming. Dit gaat ten koste van reguliere controles, waardoor we de geplande controles niet halen. De recente uitspraken van de Raad van State leiden naar verwachting tot meer verzoeken en complexere dossiers. Het voorstel is om voor aanvullende capaciteit vanaf 2025 structureel € 200.000 beschikbaar te stellen.

Omgevingsdienst IJsselland - € 250.000 structureel

Het rapport van de Commissie Van Aartsen (2021) toont aan dat omgevingsdiensten hun toezichtsrol onvoldoende uitvoeren. Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat heeft criteria opgesteld voor robuuste omgevingsdiensten, waaronder een minimale begroting van € 16,5 miljoen. OD-IJsselland voldoet hier niet aan door onvoldoende financiering. Er is een jaarlijks tekort van € 3,3 miljoen, bestaande uit € 2,3 miljoen voor het wettelijke minimum uitvoeringsniveau en € 1 miljoen voor het landelijke robuustheidsniveau. Het aandeel van Overijssel in de hogere kosten is € 250.000 per jaar.

Kosten wateraanvoer kanaal Almelo-De Haandrik - € 90.000 structureel

In januari is een geactualiseerd waterakkoord gesloten voor de Twentekanalen-Overijsselse Vecht. Onderdeel hiervan is de regionale verdringingsreeks, die aangeeft hoe de waterverdeling is in tijden van watertekort. Rijkswaterstaat berekent de kosten van wateraanvoer via het gemaal de Twentekanalen naar het kanaal Almelo de Haandrik jaarlijks door. De jaarlijkse kosten bedragen € 90.000.

Bediencentrale - € 135.000 structureel

Het huidige projectbudget is niet voldoende vanwege prijsstijgingen (circa 38%) sinds de raming van de kosten in 2018. Daarnaast blijkt vervanging van bedieninstallaties bij 5 bruggen nodig, waardoor de projectkosten hoger uitvallen. In totaal is een aanvullend krediet nodig van € 2,7 miljoen. Het voorstel is om een aanvullend investeringskrediet beschikbaar te stellen van € 2,7 miljoen en vanaf 2027 structureel € 135.000 te reserveren voor de bijbehorende afschrijvingslasten.

Zwartewaterbrug - € 375.000 structureel

Op dit moment werken we aan een verkenning van varianten en scenario's voor de vervanging van de Zwartewaterbrug. In de planfase werken we de zes scenario's verder uit naar een te kiezen voorkeursalternatief. De totale projectkosten variëren van € 80 miljoen tot € 110 miljoen, waar eerder rekening is gehouden met een investering van € 65 miljoen. Om de structurele kapitaallasten op termijn te kunnen dekken stellen we voor de huidige reservering van € 1 miljoen op te hogen met € 375.000.

Overhead personeelsmutaties - € 300.000 structureel

Naast de salariskosten zijn er ook directe overheadkosten verbonden aan personeel. Dit betreft bijvoorbeeld kosten voor een laptop, telefoon en software licenties. In deze Perspectiefnota is een aantal voorstellen opgenomen waarbij aanvullende personele inzet aan de orde is. Op basis daarvan nemen de directe overheadkosten toe met structureel € 300.000 en incidenteel € 150.000 aflopend naar € 70.000.

Autonome ontwikkelingen (incidenteel)

Faunabeheereenheid (FBE) - € 780.000 incidenteel

De Faunabeheereenheid (FBE) heeft als taak het faunabeheerplan op te stellen en uit te voeren. Uit de begroting van de FBE is gebleken dat de structurele bijdrage vanuit de provincie niet toereikend is om uitvoering te kunnen geven aan het faunabeheer in de provincie Overijssel. De toegenomen kosten komen met name door inflatie, de uitvoering van het faunabeheerplan zomerganzen, de nieuw te betalen legeskosten, ICT en ondersteuning en informeren van de uitvoerende partijen. Het voorstel is om voor de jaren 2026 tot en met 2029 jaarlijks aanvullend incidenteel € 195.000 beschikbaar te stellen.

Intensivering inzet stikstof en VTH - € 4,4 miljoen incidenteel

Na de PAS-uitspraak van de Raad van State in 2019 zijn de kosten voor Vergunningverlening, Handhaving en Toezicht (VTH) dramatisch gestegen. De afgelopen jaren hebben we jaarlijks gemiddeld € 1,2 miljoen extra uitgegeven om de VTH-taken op peil te houden. We verwachten op dit moment dat deze extra inzet nodig blijft tot minimaal 2028. In 2025 is hier nog € 860.000 dekking voor aanwezig.

De recente uitspraak van de Raad van State over intern salderen heeft de druk verder verhoogd. De actuele situatie is dat vergunningverlening vrijwel op slot zit. We willen extra inzet plegen op beleidsontwikkeling en om te zoeken naar manieren om casussen waar milieuwinst te behalen is alsnog mogelijk te maken. In de periode 2025 - 2027 is hier in totaal € 440.000 voor benodigd.

Herstelmaatregelen rietmoeras Drontermeer - € 1,5 miljoen incidenteel

Voor de aanleg van het Reevediep is als compensatie het rietmoeras Drontermeer aangelegd. Vanaf 2018 ging de kwaliteit van de rietvegetatie achteruit, waardoor het rietmoeras niet langer voldoet aan de compensatie-eisen. Daarom zijn herstelmaatregelen nodig. Momenteel werken wij samen met Staatsbosbeheer aan een herstelplan. Het voorstel is om hiervoor incidenteel € 1,5 miljoen beschikbaar te stellen.

Indexeringskosten project sluis Kornwederzand - € 780.000 incidenteel

De regiopartijen hebben ingestemd met een prijsindexatie van 18,3% voor de Kornwederzandsluis. Op basis van de gesloten overeenkomsten komt hiervan € 780.000 voor rekening van de provincie. Hiermee doen we onze toezegging af voor het onderzoeken van een extra financiële bijdrage voor het vlottrekken van de realisatie Kornwederzandsluis.

Overdracht N766 - € 1,25 miljoen incidenteel

Met de gemeente Deventer hebben we afspraken gemaakt over de overdracht van de De N766. Afsproken is om de weg gezamenlijk in te richten als een 60 km/uur weg. Deze werkzaamheden combineren we met het geplande groot onderhoud in 2026. Om de aanvullende werkzaamheden te bekostigen is incidenteel € 1,25 miljoen benodigd. Daar staat een structurele besparing van € 130.000 per jaar tegenover vanaf 2027 (het beoogde jaar van de overdracht).

Hoogovenslakken N377 - € 1,5 miljoen incidenteel

Tijdens vooronderzoek voor de werkzaamheden aan de N377 hebben we een deel van de fundatie laten onderzoeken. Daarbij zijn hoogovenslakken (staalslakken) ontdekt. Deze slakken moeten vanuit milieu hygiënisch oogpunt worden afgevoerd. Dat leidt tot een extra kostenpost van circa € 1,5 miljoen. Voor het totale areaal van de provincie is het (onverwacht) aantreffen van hoogovenslakken een risico. Dit risico brengen we de komende periode nader in beeld.

Grote beheeropgave KAdH - € 10,2 miljoen incidenteel

Zoals wij u vorig jaar hebben vermeld voldoen de oeverconstructies langs Kanaal Almelo-De Haandrik (KADH) niet aan de normen en is versterking/vervanging nodig is. Zonder dit kunnen damwanden bezwijken en schade veroorzaken. Vanuit onze zorgplicht zijn verschillende beheersmaatregelen onvermijdelijk. Het gaat om maatregelen zoals parkeerverboden, scheepvaartmaatregelen en een uitgebreid monitoringsprogramma. Tot en met 2027 verwachten we in totaal € 10,2 miljoen aan kosten. De kosten voor de jaren daarna betrekken we in de opstelling van het Beheerplan infrastructurele kapitaalgoederen 2028-2031.

Schadedossier KAdH - € 2,9 miljoen incidenteel

Voor de afwikkeling van het schadedossier Kanaal Almelo de Haandrik is een bestuurlijk kopstuk aangesteld voor het opstellen van maatwerk adviezen. De hoogte van deze maatwerkadviezen is tot nu toe hoger dan de bedragen waarmee is rekening gehouden in de beschikbare budgetten. We stellen voor hier incidenteel € 2,9 miljoen te reserveren.

Woonparken Technology Base - € 2,7 miljoen incidenteel

In 2018 is een financiële compensatie van € 2,7 miljoen toegezegd aan de gemeente Enschede in het kader van afspraken omtrent Technology Base. Dit was voor een bijstelling van het woningbouwprogramma van Enschede in 2012, dat destijds een gunstig effect had op de grondexploitatie van Technology Base en ten koste ging van de gemeentelijke grondexploitatie. Vanwege het ontbreken van een duidelijke termijn voor uitbetaling is destijds nog geen dekking voor dit voorstel geregeld. Wij stellen voor dit nu wel te doen en € 2,7 miljoen beschikbaar te stellen en toe te voegen aan de middelen voor Technology Base.

Inzet preventieve gemeenten - € 100.000 incidenteel

Naar verwachting zullen er in 2025 twee tot vijf gemeenten preventief worden vanuit het financieel toezicht. Dat levert een piekbelasting op. In de huidige begroting hebben we daar geen rekening mee gehouden. Het voorstel is hiervoor incidenteel € 100.000 beschikbaar te stellen in 2025.

Financiële voorstellen vanuit speerpunten**Toekomst voor ons platteland - € 2,1 miljoen incidenteel**

In de afgelopen jaren heeft de provincie in de zes gebieden in Overijssel netwerken (gebiedstafels) opgebouwd waarmee we koploper gebiedsprocessen hebben helpen ontstaan. Deze netwerken zijn cruciaal om gebiedsgericht en integraal te kunnen werken. Door het vervallen van de Rijksmiddelen in het kader van het NPLG is de financiering voor deze netwerken komen te vervallen. We willen de 3x3 aanpak in de praktijk blijven brengen en het netwerk versterken voor de samenwerking op zowel het provinciaal schaalniveau als in de zes gebieden. De partners in de gebieden leveren sinds 2025 zelf hun bijdrage. Met onze bijdrage zorgen we voor de inbreng van de provinciale belangen en een samenspel van de collectieve netwerken.

De totale kosten voor de provinciale inzet in de komende vier jaar ramen we op € 2,5 miljoen per jaar. Vanuit de investeringsimpuls was € 8 miljoen beschikbaar voor onze provinciale inzet op PPLG. Wij stellen voor hieraan incidenteel € 2,1 miljoen toe te voegen. Onderdeel daarvan is € 140.000 voor proceskosten die wij moeten dragen voor de opkoopregeling veehouderij.

Capaciteit Landbouw en grondzaken - € 520.000 structureel en € 800.000 incidenteel

De ontwikkelingen op het gebied van landbouw vragen aanvullende personele inzet. De afgelopen periode is geïnventariseerd welke stappen we binnen de organisatie moeten zetten om de beleidstaken op landbouw robuust vorm te geven. Uit deze inventarisatie blijkt dat er 6 fte aanvullend nodig zijn om onder andere uitwerking te geven aan de landbouwvisie en expertise op agrarische bedrijfsmodellen. Ook op het gebied van beleidsbeïnvloeding (tijdelijke capaciteit) en grondzaken is aanvullende inzet benodigd. Het voorstel is om voor de capaciteit voor de opgaven op het gebied van Landbouw vanaf 2025 structureel € 520.000 en van 2025 tot en met 2028 incidenteel € 200.000 per jaar beschikbaar te stellen.

Gebiedsaanpak Kanaal Almelo de Haandrik - € 3,4 miljoen incidenteel

In het kader van Leefbaar Platteland ondersteunen we het maken van dorpsplannen. In het gebied rond Kanaal Almelo – De Haandrik komt het opstellen en uitvoeren van de dorpsplannen samen met een aantal andere initiatieven. Deze komen voort uit de verkenning naar de toekomstfunctie van het Kanaal Almelo – De Haandrik. Uit de participatie van de verkenning blijkt dat inwoners en bedrijven in het gebied een bredere vraag hebben dan alleen een passend gebruik van het kanaal. Zo is de vraag om kansen op het gebied van ecologie en recreatie te benutten. Daarnaast geven veel inwoners in het gebied aan overlast te ervaren van zwaar wegverkeer langs het kanaal en in de kernen. Tot

slot is er behoefte aan een nauwere samenwerking rond de aanpak van bodemdaling en funderingsschade.

We willen graag – samen met gemeenten – onderzoek doen naar deze vragen en kansen. We stellen voor om voor deze gebiedsaanpak in totaal € 400.000 proceskosten beschikbaar te stellen. Daarnaast is de verwachting dat vanuit de verschillende dorpsplannen concrete financieringsverzoeken zullen komen. Deze kunnen niet allemaal gedekt worden vanuit het programma Leefbaar Platteland. Mede vanuit de wens vanuit uw Staten om te investeren in de leefbaarheid van dit gebied (zie de motie 'Maatschappelijk initiatievenfonds'), stellen wij voor een bedrag van € 3 miljoen te reserveren voor investeringen in het gebied rondom Kanaal Almelo de Haandrik. Vanuit de samenhangende gebiedsaanpak zullen we concrete investeringsvoorstellen uitwerken.

Handhavingscapaciteit voor behoud houtopstanden - € 100.000 structureel en € 400.000 incidenteel

Op grond van de Omgevingswet is de provincie bevoegd gezag voor het areaal en de landschaps- en ecologische waarden voor houtopstanden buiten de bebouwde kom. Om deze waarden te beschermen is het behoud van huidige houtopstanden belangrijk. Wij stellen voor om vanaf 2025 structureel € 50.000 in te zetten voor de instandhouding van de houtopstanden, oplopend naar € 100.000 vanaf 2026, en incidenteel € 400.000 beschikbaar te stellen voor de periode 2025 tot en met 2027.

Werkregio's DPRA - € 1.2 miljoen incidenteel

We werken samen met onze partners in de werkregio's van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Onze financiële inzet voor deze werkregio's lopen af na 2027. We stellen voor deze inzet in 2028 en 2029 te continueren en hiervoor incidenteel € 600.000 per jaar beschikbaar te stellen. Daarnaast verwachten we dat na 2027 opnieuw (cofinancierings)middelen nodig zijn voor de investeringen in klimaatadaptatie.

Kaderrichtlijn water - € 725.000 incidenteel

De deadline voor de Kaderrichtlijn Water in 2027 nadert. Uit een tussenevaluatie van het Rijk blijkt dat aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn, waaraan alle overheden moeten bijdragen. Wij werken de te nemen maatregelen momenteel verder uit. We stellen voor om nu al extra inzet te plegen op de aanpak van indirecte lozingen, extra impulsmaatregelen en de extra monitoring (mede naar aanleiding van uw motie). Het voorstel is om in totaal € 725.000 incidenteel beschikbaar te stellen over de periode 2025 tot en met 2029. Er zullen meer maatregelen nodig zijn om de doelstellingen te halen. Mede op basis van de uitkomsten van het landelijke traject verwachten we hierop bij de Perspectiefnota 2027 terug te komen.

Wonen - € 15 miljoen incidenteel

Vanuit ons investeringsvoorstel Wonen zetten we verschillende instrumenten in om de woningbouw te versnellen. Deze instrumenten worden goed gebruikt en we verwachten dat er voor de Perspectiefnota volgend jaar extra middelen nodig zijn om onze inzet te continueren. Het gaat dan in elk geval om:

1. De inzet van de adviespool woningbouw, waar gemeenten gebruik van kunnen maken voor projectleiders en stedenbouwkundigen (nu € 0,5 miljoen beschikbaar).
2. De woonfaciliteit voor gemeenten, waarmee projecten sneller in de bouwfase terecht komen door een leenfaciliteit of garantstelling (nu € 6 miljoen beschikbaar).
3. De regeling voor betaalbaar wonen in kleine steden en dorpen (nu € 5 miljoen beschikbaar).

Daarnaast zien we dat vanuit het Rijk, de markt en ons netwerk kansen en ontwikkelingen zijn die mogelijk (co)financiering vragen. Het gaat dan bijvoorbeeld om aanwijzing van grootschalige woningbouwlocaties, initiatieven voor de middenhuur en de realisatie van 5.000 nieuwe woningen in Overijssel. Daarnaast stelt het Rijk mogelijk cofinancieringseisen bij investeringen in de infrastructuur in stedelijke regio's.

Wij stellen voor om voor de continuering van onze inzet op de woonopgave aanvullend € 15 miljoen te reserveren binnen de Algemene Reserve KvO. Voor de inzet van deze middelen volgt een separaat Statenvoorstel.

Versnellen actieplan verkeersveiligheid - € 5 miljoen incidenteel

Via de risico gestuurde aanpak zetten we in op het verkeersveilig maken van 6 risicovolle N-wegen. Daarnaast werken we maatregelen uit in een actieplan verkeersveiligheid voor kruispunten en wegvakken. De komende tijd willen we het actieplan versneld uitvoeren. We willen in elk geval investeren in de N731 fietsoversteek Losser (€ 1,9 mln) en de N337 Windesheim (€ 0,6 mln). Daarnaast willen we € 2,5 miljoen beschikbaar stellen voor locatie-onderzoeken en generieke maatregelen in combinatie met groot onderhoud. Wij stellen voor om € 5 miljoen beschikbaar te stellen voor het versnellen van het actieplan verkeersveiligheid en deze middelen toe te voegen aan de Uitvoeringsreserve KvO.

Nationale veiligheid - € 1 miljoen incidenteel

Defensie zoekt meer ruimte voor nationale veiligheid. In Overijssel onderzoekt Defensie verschillende locaties. De plannen hebben (mogelijk) een forse impact op inwoners, de omgeving, de infrastructuur en op bedrijven. Wij willen in redelijkheid een bijdrage leveren aan de nationale veiligheid. Dat willen we doen vanuit het belang van een goede ruimtelijke ordening. Rekening houdend met de impact op de samenleving en in balans met (economische) kansen. We werken hieraan in een meerjarenprogramma met drie lijnen:

1. Bijdragen aan een goede ruimtelijke ordening. Daarbij brengen we de impact van ruimteclaims op provinciale opgaven in kaart en werken we mee aan gebiedsarrangementen.
2. Zorgdragen voor een goed proces. We willen zorgvuldig communiceren met alle betrokken partijen en gericht participeren in verschillende (ruimtelijke) procedures.
3. Benutten van economische kansen. Het uitwerken van een Economische Agenda Defensie en Veiligheid, het versterken van het netwerk van bedrijven, onderwijs en overheden en op de lange termijn het ondersteunen van defensie productiesystemen, zo mogelijk grensoverschrijdend.

Aan het eind van Q2 komt een beleidsbrief van het Rijk over 'een weerbare samenleving'. De samenleving moet ook onder moeilijke omstandigheden door kunnen functioneren en in staat zijn Defensie te helpen de militaire paraatheid te versterken. We zien – in lijn met waar het Rijk ons toe oproept – noodzaak om de komende periode nog eens kritisch te kijken naar de weerbaarheid van onze organisatie. Zijn wij bijvoorbeeld goed voorbereid op eventuele incidenten en hebben we de crisisorganisatie goed staan? Hebben we een goed beeld van onze taken en verantwoordelijkheden, zoals civiele ondersteuning van de krijgsmacht en een weerbare economie, en is bijvoorbeeld de vitale infrastructuur die wij beheren op orde? Mogelijk leidt dit tot een extra programmalijn.

Wij stellen voor om voor de personele inzet, communicatie en onderzoeksmiddelen van het meerjarenprogramma nationale veiligheid in totaal € 700.000 incidenteel beschikbaar te stellen over de periode 2025 tot en met 2027. Dit is aanvullend op de middelen die vorig jaar beschikbaar zijn gesteld. Om de verkenning naar weerbaarheid uit te voeren en eventuele voorstellen op dit punt voor te bereiden is het voorstel om incidenteel € 300.000 beschikbaar te stellen in 2025 en 2026.

Invulling motie fotonica/semicon - € 1,3 miljoen incidenteel

De motie fotonica/semicon vraagt om een visie hoe de fotonica- en chiptechnologie-industrie in Overijssel te versterken en wat hiervoor wanneer nodig is. Aanvullende middelen zijn nodig voor personele inzet van uitvoeringpartners, zoals OostNL, Novel-T en Chiptech Twente. Wij stellen voor om jaarlijks incidenteel € 650.000 beschikbaar te stellen voor het continueren van onze inzet op innovatie en fotonica in de jaren 2026 en 2027.

Fondsen - € 30 miljoen incidenteel

De provinciale investeringsfondsen van Overijssel zijn essentiële instrumenten voor het bereiken van provinciale doelen, maar staan financieel onder druk. Door veranderende marktomstandigheden duurt het langer voordat projecten resultaten opleveren en

investeringen renderen, waardoor fondsen aanvullende middelen nodig hebben om niet stil te vallen. Wij stellen voor om € 30 miljoen te reserveren binnen de Algemene reserve KvO voor de inzet op onze fondsen. Voor de inzet van deze middelen volgen separate Statenvoorstellen.

Participatie - € 50.000 structureel

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet is de provincie verplicht participatiebeleid te voeren. Voor monitoring, en advisering bij wettelijke en niet-wettelijke participatietrajecten is aanvullende inzet nodig. Wij stellen voor om vanaf 2025 structureel € 50.000 beschikbaar te stellen voor de invulling van onze participatievisie.

Net vitale vakantieparken - € 255.000 incidenteel

Met de aanpak vitale vakantieparken hebben we al geruime tijd een programma dat zich richt op het tegengaan van ondermijning op vakantieparken. Het programma focust zich met name op de vakantieparken waar er al (stevige) problematiek is. De afgelopen jaren hebben we ook vakantieparken in beeld gekregen die 'net' vitaal zijn. Deze vallen niet binnen de aanpak van het huidige programma. We willen echter wel voorkomen dat deze groep afglijdt naar de categorie niet vitale vakantieparken. Daarvoor willen we de aanpak die in Drenthe is ontwikkeld ook in Overijssel inzetten. Deze aanpak richt zich op verenigingen van eigenaars die onvoldoende in staat zijn een toekomstplan te maken en uit te voeren. Het voorstel is om in totaal incidenteel € 225.000 beschikbaar te stellen voor de aanpak van net vitale vakantieparken.

Aanpak preventie jongeren - € 600.000 incidenteel

Bij de behandeling van beleidsnota Ondermijning is aan u toegezegd met een aanvullend voorstel te komen voor preventie bij jongeren. Door Lysias is in opdracht van de provincie onderzocht of er sprake is van een probleem en of een provinciale rol gewenst/nuttig is. Daaruit blijkt dat tijdelijke provinciale coördinatie en een tijdelijke financiële stimulans voor scholen gewenst is. Het voorstel is om in totaal € 600.000 beschikbaar te stellen voor de aanpak van ondermijning in het kader van preventie bij jongeren voor de periode 2025 tot en met 2027.

Inrichting informatiehuishouding - € 11 miljoen incidenteel

De informatievoorziening binnen de Provincie Overijssel heeft met name de afgelopen jaren op ad hoc basis verschillende initiatieven gekend. Deze benadering heeft geleid tot een situatie waarin de provincie niet optimaal voorbereid is op de toekomst. De snelle technologische vooruitgang, de strengere wet- en regelgeving en de nadruk op digitale samenwerking, maakt het noodzakelijk om de informatiehuishouding op een structurele wijze aan te pakken.

Wij starten met het aanpakken en verbeteren van de meest kwetsbare en kritische processen en systemen. Daarbij hebben we in elk geval expliciet aandacht voor de informatievoorziening rond de wet BIBOB, het proces burgemeestersbenoemingen en de actieve openbaarmaking van informatie in het kader van de Wet Open Overheid.

Het voorstel is om incidenteel € 11 miljoen te reserveren binnen de Algemene reserve KvO voor het inrichten van de informatiehuishouding. Voor de inzet van deze middelen volgt een separaat Statenvoorstel. Gegeven de grote omvang van deze opgave is het waarschijnlijk dat we op een later moment een voorstel voor aanvullende middelen aan u voorleggen.

Museum De Fundatie - € 450.000 structureel

Bij de Perspectiefnota vorig jaar heeft u middelen beschikbaar gesteld, zodat het museum de basis op orde kon brengen en een bedrijfsplan op te stellen dat aangeeft hoe het museum de ambities in het beleidsplan wil verwezenlijken. Om het museum een regionale functie te laten vervullen, maar ook landelijke bekendheid te kunnen zijn is een structurele verhoging van de bijdrage benodigd. Het voorstel is om vanaf 2026 structureel € 450.000 beschikbaar te stellen voor het museum De Fundatie. De gemeente Zwolle draagt een zelfde bedrag bij.

Overige voorstellen

Monitoring van Natuur - € 510.000 structureel en € 500.000 incidenteel

Op 17 juli 2024 heeft u de motie "Monitoring van Natuur" aangenomen, gericht op de monitoring van natuur in Natura 2000-gebieden. De motie vraagt om een financiële en inhoudelijke analyse van wat nodig is voor goede monitoring. Provincies werken samen aan het 'Verbeterprogramma VHR-monitoring' om de natuurmonitoring te optimaliseren. In 2025 en 2026 zullen we 24 monitoringsplannen opstellen. Hiervoor is eenmalig € 500.000 benodigd. Voor de uitvoering van extra monitoring (onder andere veldmetingen, analyses, rapportages) is structureel € 600.000 benodigd. Hiervan kunnen we een gedeelte naar verwachting binnen bestaand budget opvangen. Mocht dit in de toekomst toch tot problemen leiden, dan komen we bij een volgende Perspectiefnota hierop terug. Het voorstel is om voor de monitoring van natuur vanaf 2026 structureel € 510.000 beschikbaar te stellen. Daarnaast stellen we voor in 2025 en 2026 jaarlijks incidenteel € 250.000 beschikbaar te stellen.

Beheerplannen - € 400.000 incidenteel

Bij het maken van onze beheerplannen - die we elke zes jaar maken voor onze Natura2000 gebieden - gaan we meer dan voorheen de ecologisch-hydrologische gebiedskennis van onze inwoners en bedrijven benutten. Wij passen daarbij de ervaringen toe die we opdoen met het Gezamenlijk Feitenonderzoek. Deze werkwijze zal in het begin meer inzet vragen. Gedurende de uitvoering van een beheerplan (over enkele jaren) verwachten we die extra tijdsinvestering (deels) terug te verdienen door meer acceptatie van uitvoeringsmaatregelen. Om de extra investering aan het begin mogelijk te maken is het voorstel in 2026 en 2027 jaarlijks incidenteel € 200.000 beschikbaar te stellen.

Indexering gescheperde schaapskuddes 2025 - 2032 - € 1,06 miljoen incidenteel

Met de motie "gescheperde schaapskuddes" heeft u verzocht de mogelijkheden te onderzoeken om de gescheperde schaapskuddes met langjarige overeenkomsten te blijven ondersteunen. Deze schaapskuddes zijn een belangrijke 'interne maatregel' in een groot aantal Natura2000 gebieden. Het voorstel is om een bedrag van € 1,056 miljoen voor de periode 2025 - 2032 beschikbaar te stellen en daarmee de eerder verleende subsidies gedurende deze jaren te indexeren.

Wolven preventie - € 1,5 miljoen incidenteel

Sinds juli 2023 is er een subsidieregeling voor preventieve middelen om schade door wolf- en goudjakhals te voorkomen. Met het Statenvoorstel faunabeheer zijn in januari daarnaast aanvullende incidentele middelen hiervoor beschikbaar gesteld. Dit budget is inmiddels grotendeels uitgeput en er is een wachtlijst op de subsidieregeling. Gezien de landelijke discussie verwachten we dat nog minimaal twee jaar deze subsidieregeling benodigd blijft. Het voorstel is om in totaal € 1,5 miljoen extra beschikbaar te stellen voor de periode 2025 tot en met 2027.

Toekomstgerichte erven niet agrariërs - € 800.000 incidenteel

Eind 2023 heeft u tot en met 2025 middelen beschikbaar gesteld voor een vervolg van de erfcoaches in het kader van Toekomstgerichte Erven. De komende jaren zetten we dit voort in samenwerking met de rijkspilot Sociaal Economische Begeleiding. Daarbinnen zijn echter geen middelen beschikbaar voor niet-agrariërs, terwijl 25% van de gesprekken met deze groep plaatsvindt. We stellen voor de succesvolle werkwijze met de erfcoaches ook voor niet-agrariërs voort te zetten en de looptijd (t/m 2029) te koppelen aan het rijksbeleid. Het voorstel is om in totaal € 800.000 incidenteel beschikbaar te stellen voor de jaren 2026 tot en met 2029.

Impuls GBDA niet agrariërs - € 150.000 structureel

Particuliere grondeigenaren kunnen geen gebruik maken van subsidies vanuit het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb). Toch liggen ook bij deze groep kansen om groen-blauwe dooradering (GBDA) te realiseren. Voor deze groep komen via de EU of het Rijk van tijd tot tijd subsidiemogelijkheden beschikbaar. Dit vraagt echter altijd cofinanciering. Het voorstel is om hiervoor vanaf 2026 structureel € 150.000 beschikbaar te stellen.

Bossenstrategie - € 3 miljoen incidenteel

In uw motie 'Water vasthouden in bestaande bossen' heeft u verzocht te onderzoeken welke externe financieringsbronnen beschikbaar zijn voor het revitaliseren van bestaande bossen en bij de Perspectiefnota terug te komen met een voorstel. Revitalisering van ons bestaande bos vormt samen met bosuitbreiding de belangrijke pijlers onder de Overijsselse Bossenstrategie. Op dit moment is er geen concreet zicht op Europese middelen. Ook de Rijksoverheid heeft geen middelen voor revitalisering van bossen en verwijst naar de maatregelenpakketten. In de Overijsselse maatregelenpakketten is echter geen bosrevitalisatie opgenomen. Om tot en met 2030 werk te maken van de revitalisatie van onze bestaande bossen is het voorstel om een bedrag van € 3 miljoen beschikbaar te stellen.

Burgerberaad - € 800.000 incidenteel

Om uitvoering te kunnen geven aan de motie Burgerberaad van de Staten stellen wij voor om € 800.000 te reserveren. Hierbij hebben we ook rekening gehouden met de personele inzet en middelen voor de uitvoering van adviezen.

Ondersteuning Amateurkunst in Overijssel 2025 - 2028 - € 200.000 incidenteel

Dit voorjaar 2025 tekenen het IPO, VNG en OCW het Bestuurlijk kader Kunstbeoefening. Onderdeel daarvan is ondersteuning voor de amateurkunst. Deze ontwikkeling hebben we opgenomen in het nieuwe cultuurbeleid 2025-2028, maar bij het schrijven was de hoogte van de cofinanciering nog niet duidelijk. Om de volledige Rijksbijdrage te kunnen matchen is het voorstel om incidenteel € 50.000 per jaar beschikbaar te stellen gedurende de periode 2025-2028.

Uitvoering windbeleid - € 3 miljoen incidenteel

Op 1 november 2024 is het windbeleid in werking getreden. Voor het in behandeling nemen van de aanvragen voor windparken is een opschaling van de organisatie nodig. Dit vraagt om tijd en capaciteit en zorgt ervoor dat we de kennis op het winddossier kunnen bundelen, versterken en behouden. De kosten die we zullen maken, verwachten we volledig te kunnen dekken via anterieure overeenkomsten met de initiatiefnemers. Omdat de kosten voor de inkomsten uitgaan, stellen we voor om € 3 miljoen beschikbaar te stellen als voorfinanciering van capaciteit en onderzoeksbudget. Naar verwachting valt het bedrag na twee jaar weer vrij. Dit is afhankelijk van de voortgang.

Na afronding van de projecten zullen er kosten gemaakt worden voor handhaving en eventuele beroepsprocedures. Dit speelt pas over zes jaar en is daarom nog niet te kwantificeren.

Dienstauto's toezichthouders - € 240.000 structureel

De toezichthouders van de provincie Overijssel maken voor hun werk gebruik van een privé auto. Dit is onwenselijk vanwege veiligheid, representativiteit en het uitrustingsniveau. Het voorstel is om het wagenpark uit te breiden met voertuigen voor toezichthouders en hiervoor een structureel bedrag van € 240.000 per jaar beschikbaar te stellen.

Reservering cofinanciering

Vorig jaar is een bedrag van € 40 miljoen gereserveerd voor cofinanciering (gemeenten, regio's, Rijk, Europa). We stellen voor om op basis van een nieuwe inventarisatie bij deze Perspectiefnota nog eens € 35 miljoen te reserveren. Er zijn verschillende cofinancieringsvragen die de komende periode op ons af (kunnen) komen.

Europese programma's

Zoals in de vorige Perspectiefnota vermeld, voorzien we dat in deze coalitie periode (waarschijnlijk 2027) toezeggingen gedaan moeten worden over cofinanciering voor de Europese programma's 2028 – 2034. Op basis van de inzet in de afgelopen jaren en de beschikbare structurele middelen, zou het gaan om een incidenteel bedrag van circa € 30 miljoen.

Zoetwater OostNL en Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie

Het programma ZON is een van de regionale zoetwaterprogramma's binnen het Deltaplan Zoetwater. Momenteel vinden de voorbereidingen voor een 3e programmafase plaats, die begin 2028 start. Via het huidige programma (2022-2027) investeert Overijssel een bedrag van ruim € 19 miljoen. Ook voor de komende periode blijven forse investeringen nodig. De huidige schatting is dat voor maatregelen en gebiedsprocessen € 15 tot € 20 miljoen nodig is. Dit is mede afhankelijk van de keuzes die we met partners/medeoverheden maken en de eventuele verhoging van de grondwaterheffing. Duidelijkheid is waarschijnlijk begin 2026 nodig. De cofinanciering voor het Deltaplan Ruimtelijk Adaptatie is mede afhankelijk van de inzet van het Rijk en de continuering van provinciale programma's zoals Natuur voor Elkaar in de nieuwe coalitieperiode.

Nationale Parken

In de vorige Perspectiefnota is aangegeven dat het Rijk voor de financiering van de Nationale Parken mogelijk cofinanciering zou vragen van de provincies. Dit was mede benoemd als reden voor de algemene reservering voor cofinanciering. Inmiddels is duidelijk geworden dat de cofinancieringseis er niet is en is een discussienotie met uw Staten gedeeld. Afhankelijk van uw keuze is benutting van de algemene reservering voor cofinanciering aan de orde.

Koppelkansen N36

In de vorige Perspectiefnota hebben we aangegeven dat in 2023 koppelkansen zijn voorgesteld om vijf gelijkvloerse kruisingen en twee aansluitingen op de N36 aan te passen ter verbetering van de verkeersveiligheid en doorstroming. Drie locaties sluiten aan op ons provinciaal wegennet. Op het moment dat de Minister besluit over de aanpak van de N36, inclusief eventuele meekoppelkansen, dienen we nadere afspraken te maken over cofinanciering.

Knelpunten wegennet

Samen met gemeenten Oldenzaal, Enschede, Hengelo, Almelo, Wierden, Twenterand, Ommen, Hardenberg, en Zwolle gaan wij in totaal 15 à 17 projecten indienen voor een 50% Rijksbijdrage. Als de meest kansrijke projecten doorgaan gaat het om een totale verwachte bijdrage van Overijssel van € 2,5 miljoen.

Defensie

Vanuit de programmalijn 'Benutten van economische kansen' binnen ons meerjarenprogramma omtrent Nationale Veiligheid zijn verschillende (economische) koppelkansen mogelijk. Dan gaat het bijvoorbeeld om gebiedsprogramma's ten behoeve van het bedrijfsleven of een programma-aanpak via OostNL in het landsdeel Oost.

Financiële ontwikkelingen openbaar vervoer

Rond de financiering van het Openbaar Vervoer speelt een veelvoud aan financiële ontwikkelingen, die met elkaar in verband staan. Bij deze Perspectiefnota stellen we een aantal zaken voor:

1. De afgelopen jaren hanteerden we voor de indexatie van de budgetten van het OV een 5-jaars gemiddelde van de OV-index. Doordat de afgelopen periode grote schommelingen hebben plaatsgevonden, is er een mismatch ontstaan tussen de budgetten en de werkelijke kosten van de concessies. Ook hebben we de komende jaren te maken met na-ijlende inflatie-effecten, waar budgettair gezien lastig op te anticiperen is. Om beter te kunnen sturen op de budgetten is het voorstel om over te stappen naar een jaarlijkse indexatie. Omdat de indexatie de afgelopen jaren hoog was, is er wel een eenmalige inhaalslag nodig (zie punt 4).
2. Vanuit het Rijk zijn extra structurele middelen beschikbaar gesteld voor het verbeteren van het OV vanuit de motie Bikker. De invulling van het verbeterplan krijgt momenteel vorm. De komende jaren stellen we voor de beschikbare structurele ruimte in eerste instantie te benutten voor het dekken van structurele lasten die

momenteel niet structureel zijn gedekt. Het gaat dan primair om de internationale treindienst Hengelo-Bielefeld. Daarvoor dekken we nu € 1,5 miljoen met incidentele middelen en is vanaf 2026 € 1,2 miljoen extra nodig vanwege de overname van Eurobahn door NWL.

3. Door huidige structurele ruimte binnen het budget vanuit motie Bikker te benutten voor treindienst Hengelo-Bielefeld, spelen we incidentele ruimte van € 17,2 miljoen vrij binnen de reserve mobiliteitsprojecten. We stellen voor deze € 17,2 miljoen te behouden voor het verbeterplan en toe te voegen aan de reserve OV. We stellen tevens voor deze reserve bij de Begroting 2026 te hernoemen naar Publieke mobiliteit.
4. Voor de inhaalslag van de indexeringen (zie punt 1) stellen we voor vanaf 2026 structureel € 600.000 beschikbaar te stellen en vanaf 2029 cumulatief € 2,5 miljoen beschikbaar te stellen. Hiermee valt dan ook vanaf 2029 de concessie Twente-ZHO structureel te dekken. Deze concessie is nu nog tot 2029 gedeeltelijk incidenteel gedekt.
5. Zoals vermeld bij het punt 'analyserapport reserves' vervalt de oorspronkelijke reserve OV. Deze reserve is niet meer nodig vanwege het vervallen van het risico van schommelende indexeringen (vanwege de overstap naar de jaarlijkse indexering) en het centraliseren van het resterende risico binnen de Algemene risicoreserve en de berekening van het weerstandsvermogen. De gereserveerde € 30 miljoen in de reserve OV valt vrij. Vanuit het coalitieakkoord resteert een opgave voor het dekken van de elektrificaties. Destijds is afgesproken € 20 miljoen van de reserve OV mogelijk te benutten hiervoor. Het voorstel is om dat bij deze Perspectiefnota te effectueren door deze middelen toe te voegen aan de reserve spoor en weg. De overige € 10 miljoen valt vrij naar de Algemene Reserve. Daar staat tegenover dat de risico's onderdeel uitmaken van het weerstandsvermogen.

Het is belangrijk te melden dat er risico's aanwezig blijven op de ontwikkeling van de vergoeding vanuit het StudentOV. Doordat de vergoeding lager uitvalt, gaat een belangrijke financieringsbron van het OV verloren. We houden hierbij vinger aan de pols.

Vervangingsinvestering Kanaal Almelo de Haandrik

De damwanden van het Kanaal Almelo de Haandrik moeten worden vervangen. Op dit moment vindt het onderzoek plaats naar de toekomstfunctie van het Kanaal. De uiteindelijke keuze over de functie heeft invloed op de toekomstige investeringskosten en beheeropgave. In eerdere communicatie is aangegeven dat bij het behouden van de huidige functie er aanvullende middelen nodig zijn (circa € 1 miljoen structureel).

Ongeacht de keuze over de toekomstfunctie, vergt het Kanaal de komende tijd forse investeringen. De afgelopen periode is onderzocht hoe dit financieel vormgegeven moet worden. De middelen voor de vervanging van de damwanden zijn onderdeel van het Beheerplan Infrastructurele Kapitaalgoederen (BIK) en lopen mee via de structurele storting in de Reserve Dekking Kapitaallasten (RDKA). Dit betekent in de praktijk dat voor de gehele investering binnen de 4-jaarsperiode van het BIK de budgettaire afdekking binnen de reserve moet plaatsvinden. De investeringen in het Kanaal zorgen echter voor een enorme piek in de investeringen, waardoor de storting in de RDKA fors verhoogd zou moeten worden.

We stellen voor om – net als bij de Zwartewaterbrug – voor de benodigde dekking uit te gaan van de ontwikkeling van de werkelijke kapitaallasten in de begroting. Op deze manier wordt de budgettaire last verspreid over de gehele afschrijvingsduur. Als hiervan uit wordt gegaan dan zal de huidige storting in de RDKA voor het Kanaal (€ 3,5 miljoen per jaar) voor de komende 10 jaar volstaan om de kapitaallasten op te vangen. Daarmee zijn de investeringen de komende jaren budgetneutraal op te vangen.

Afhankelijk van de gekozen toekomstfunctie zijn op termijn méér middelen nodig om de kapitaallasten te dekken (op basis van het huidige prijspeil zou de totale afschrijvingslast kunnen groeien naar € 4,4 miljoen). Hierover zal nader besloten moeten worden in het kader van de toekomstfunctie.

Toekomstige ontwikkelingen en risico's

In deze Perspectiefnota constateren we verschillende ontwikkelingen die nog niet direct leiden tot een financieel voorstel, maar waarbij we wel verwachten dat die in de toekomst kunnen volgen. Het gaat in elk geval om de volgende onderwerpen:

- We onderzoeken de mogelijkheden om vergunningverlening op korte termijn los te kunnen trekken. Mogelijk vergt dit ook extra financiële inzet.
- We continueren de koploper-gebiedsprocessen. Om ook uitvoering te kunnen geven aan de plannen zijn middelen nodig. Daarin is nog niet voorzien door bijvoorbeeld budget van het Rijk.
- Dit voorjaar vindt een actualisatie plaats van de tarieven voor het Subsidiestelsel Natuur en Landschap. Op basis van de huidige verwachtingen kunnen we de ontwikkelingen opvangen binnen het bestaande budget, mede omdat we de afgelopen jaren onze begroting consequent hebben geïndexeerd. Als de tarieven hoger uitvallen, dan kan dat leiden tot een tekort.
- We constateren de afgelopen jaren een grote toename in de kosten voor faunaschades en de aanpak van invasieve exoten. De toekomstige trend is onzeker.
- Op de infrastructurele projecten is een aantal tegenvallers. Deze vangen we op binnen het lopende beheerplan infrastructurele kapitaalgoederen. Er blijft wel onzekerheid bestaan rondom de impact van stikstof en prijsstijgingen op een aantal contracten. Ook zijn er zes viaducten in onderzoek en is er sprake van risico's rondom de hoogovenslakken.
- In deze Perspectiefnota is het voorstel opgenomen om € 11 miljoen beschikbaar te stellen voor een eerste fase in de aanpak van de informatiehuishouding. Mogelijk zijn aanvullende middelen nodig.
- Op het moment van de afronding van de Perspectiefnota is bekend geworden dat de afdrachten van de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting in 2024 te hoog was. Dit levert nog een tegenvaller op van € 3,7 miljoen. Deze is nog niet meegenomen in het budgettaire perspectief.

Herijking Ontwikkelopgave Natura2000

Ontwikkelopgave Natura 2000

Op 3 juli 2013 heeft u het statenvoorstel PS/2013/412 "Samen verder aan de slag met de EHS" vastgesteld, de Uitvoeringsreserve NNN (Natuurnetwerk Nederland, voorheen EHS) ingesteld en deze met provinciale middelen gevuld en een aantal uitvoeringskaders vastgesteld. U heeft vervolgens op 13 november 2013 kennisgenomen van de beschikbare rijksmiddelen. In dat perspectief heeft u besloten om de Ontwikkelopgave Natura 2000 uit te voeren binnen de landelijke en interprovinciale kaders (commissie-Jansen). In het statenvoorstel PS/2014/62 "Uitvoeringsreserve EHS" zijn de spelregels voor de sturing, beheersing en verantwoording van de uitvoeringsreserve NNN aan u voorgelegd. Daarnaast is in dat voorstel de dekking voor de prognose van de Ontwikkelopgave Natura 2000 opgenomen.

Vanaf 2018 hebben wij conform toezeggingen een jaarlijkse actualisatie van de Uitvoeringsreserve NNN uitgevoerd. Wij hebben u daar op verschillende momenten via de P&C cyclus over geïnformeerd, het laatst via de Perspectiefnota 2025. Verder is toegezegd

om vierjaarlijks een herijking aan u voor te leggen. Dit gebeurt nu via de perspectiefnota van 2026.

Resultaat Herijking 2025

De herijking 2025 is afgerond. In onderstaande tabel is de raming voor de Uitvoeringsreserve NNN als geheel opgenomen. Hierin staan de belangrijkste verschillen ten opzichte van vorig jaar;

In € mln	Act2025	Act2024	Vershil	Act2021	Uitgaven	
Kosten					1-1-2025	
Ontwikkelopgave						
Grondkosten (bruto)	510	480,1	29,8	393,3	303,1	63%
Retouropbrengsten grond	-214	-180	-33,6	-167,5	-58,7	33%
Interne maatregelen	210,8	222	-11,2	170	93,6	42%
Externe maatregelen	264,4	260,6	3,8	164,4	81,3	31%
Verbetervoorstellen	25,5	25,5	0	25,8	16,3	64%
Programma (Plankosten + onderzoeken)	40,4	37	3,4	24,2	26,3	71%
Inflatie correctie (indexering) - totaal	49,2	48,9	0,3	34	0	
Subtotaal Ontwikkelopgave (incl risico's)	886,6	894,1	-7,5	644,2	461,9	52%
NM - Eindbeheer (t/m 2021)	140,4	140,4	0	141,7	140,4	100%
NM - reguliere posten (t/m 2021)	89,9	89,9	0	87,7	89,9	100%
Subtotaal NM	230,3	230,3	0	229,3	230,3	100%
Totale kosten (A)	1116,9	1124,4	-7,5	873,5	692,2	1,52
Dekking						
Provincie	373,1	374,3	-1,2	368,2		
Rijk	290,3	290,3	-	285,4		
SPUK - Veenweide	10,8	8,0	2,8	8,0		
SPUK Programma Natuur 1e fase	68,1	68,1	-			
SPUK Programma Natuur 2e fase	166,2	206,9	-40,7			
Europa / Derden	24,3	23,0	1,3	8,6		
Grond voor Grond	153,9	153,9	-	153,9		
Totale dekking (B)	1.086,7	1.124,4	-37,8	824,1		
Resultaat Prognose U-NNN 2032 - gevalideerde raming (B-A)	-30,2	0	-30,2	49,4		

De Herijking 2025 sluit op een geraamd tekort van € 30 miljoen. Dat is 3% van de totale kostenraming. Van de totale kosten is momenteel 62% uitgegeven. Hiernaast zijn er bestuurlijke verplichtingen aangegaan als gevolg van Provinciale Inpassingsplannen (PIP's) en realisatieplannen grond.

We zien voldoende sturingsmogelijkheden om het geprognosticeerde tekort in te lopen. De actualisatie geeft een verwachting weer voor een lange periode (t/m 2032), zodat er ook tijd is om bij te sturen. We blijven inzetten op het realiseren van efficiency en kostenbesparingen. Diverse gebieden bevinden zich nog in de planuitwerkingsfase en zijn geraamd op normkosten. Hoewel we mogelijkheden zien om bepaalde maatregelen goedkoper uit te voeren, kan dit pas concreet gemaakt worden bij de uitwerking/afweging van de exacte invulling van de maatregelen. Verder blijven we zoeken naar extra subsidiemogelijkheden, zoals LIFE, Nationaal Strategisch Plan (NSP) en Zoetwater Oost-Nederland (ZON). Er is ervaring opgedaan en voortgang geboekt met het verkrijgen van EU-subsidies (POP en LIFE). De haalbaarheid van bovengenoemde maatregelen om het tekort terug te brengen, wordt als voldoende ingeschat.

Er zijn middelen opgenomen voor inflatie (€ 49 mln.) en het opvangen van mogelijke risico's bij de uitvoering van het programma (€ 21 mln.).

Dekking Rijksmiddelen vanuit Programma Natuur voor natuurherstel

Via het Programma Natuur zijn middelen verkregen voor natuurherstel. Deze middelen worden via de Ontwikkelopgave N2000 ingezet. De middelen voor fase I en 80% van fase II zijn inmiddels beschikt door het Rijk. De laatste 20% van fase II kan in 2028 aangevraagd

worden. In de actualisatie 2024 is gerekend met een hogere bijdrage van het Programma Natuur. Omdat het Rijk minder middelen beschikbaar heeft gesteld, ontvangen wij € 38 mln. minder dan verwacht. Dit is verwerkt in de voorliggende herijking en is de reden dat er een tekort wordt gepresenteerd.

Algemene Risicoreserve

In de begroting 2020 is tijdelijk een bedrag van € 36 mln. gereserveerd binnen de Algemene Risicoreserve (ARR), bedoeld om een mogelijk tekort voortvloeiend uit de uitvoering van de Ontwikkelopgave N2000 op te vangen. Bij de besluitvorming in PS over de aanvullende uitbreidingsgebieden Engbertsdijkerven en Wierdense Veld is deze reservering omgezet naar een risicodekking om verplichtingen in deze gebieden aan te kunnen gaan, totdat zekerheid is verkregen over de tweede fase van het Programma Natuur (voorstel PS/2021/1103534 en geamendeerd PS-besluit PS/2021/1103960). Deze zekerheid is nog niet verkregen. Zodra deze zekerheid er is, naar verwachting in 2028, zullen we met een voorstel komen om de Algemene Risicoreservering te herzien. Dit in lijn met de besluitvorming in 2021.

Conclusie

Met de realisatie van de maatregelen wordt voldaan aan de doelstellingen van de Ontwikkelopgave N2000. De uitvoering blijft mogelijk binnen de financiële kaders Uitvoeringsreserve Natuurnetwerk Nederland (U-NNN).

Hoewel de Herijking een tekort laat zien, zien we geen noodzaak voor een beroep op aanvullende middelen.